

Fašizam uvidja da se naš narod u Julijskoj Krajini neće nikada asimilirati. Zato ga upropaštava materijalno, da bi se raselio: u jednom selu na Puljštini prodano je na dražbi imanje vrijedno najmanje 50.000 lira za 208 lira zaostalih poreza! Jugoslanenska selinka treba umrijeti!

Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

Objava o dražbi, koju je izdala Esatoria u Puli protiv jednog slavenskog seljaka iz Barbanštine.

Naš čovjek: — Što?... Deset godina?!
Pa zar vas neće vrag prije odnijeti odayde?

SLOVANSKA KRAJEVNA IMENA PREPOVEDANA.

Trst, avgusta 1932. — Policijska oblastva u Julijjski krajini so te dni prepo vedala rabo slovenskih in hrvatskih krajevnih imen. Tako ne sme iziti več nobena knjiga ali brošura, ki bi nosila slovensko označbo domačih krajev. Ko je še obstojal slovenski tisk v Italiji, so fašistični oblastniki v Trstu in v Gorici neprestano pritiskali na lastništva listov, da bi uvedla uporabo v svojih listih italijanske označbe krajevnih imen.

Danes je po italijanskem pristojnem zakonu še vedno dovoljeno tiskanje slovenskih in hrvatskih knjig, ki seveda gredo v cenzuro. Odslej se ne bodo v teh knjigah smele več rabiti slovenske krajevene označbe, prav tako ne bo smela nobena tiskarna natiskati slovenskih imen na katerikoli tiskovino, naj si bo na okrožnice ali pod božje podobice. Na Tirolskem obstoji ta odlok glede prepovedi nemških krajevnih imen že več let. V Julijjski krajini se je zdaj prepoved uvedla brez uradnega odloka, pritisk se je izvršil na drug način. S tem so izginila iz javnosti odlična znamenja in priče slovanstva tega ljudstva in te dežele. Slovanska krajevna imena bodo še živela samo v ljudski govorici.

ZAKAJ GRADE ITALIJANI NOVE CESTE?

Trst, avgusta 1932. Italijani pravijo, da grade del nove ceste Trst—Pulj (67 km) zato, da bi se tamkaj razvil turizem. S tem bi bil tudi olajšan gospodarski razvoj. Sela, ki leže v bližini ceste, bogo preskrbljena z vodo itd. Pravijo nadalje, da se bo v teh krajih razvilo gozdarstvo, ki je važno za razvoj turizma; kčemer bo pripomoglo v veliki meri istrsko talijansko duhovništvo, ki odreja, da morajo vernika za pokoro saditi mala drevesca. Vlado, ki je tako naklonjena našemu ljudstvu, bo stala ta cesta preko 18 milijonov lir. Kako je bilo z gospodarstvom prejšnja leta? Kako je sedaj v vseh panogah, ki so za nas veliko večjega pomena nego ceste?

Zanimivo je, da vodijo podobne stvari vojaški funkcionarji! Pred nekaj dnevi so sestavili v Trstu odbor, ki naj bi realiziral regulacijo Timavskih jam. Tudi to ima v rokah vojaški funkcionar (on. Manaresi)!

Nova cesta Trst—Devin—Jamlje—Doberdobsko jezero—Devetaki—Gaberje—Miren—Gorica, bo široka 12 m in asfaltirana. Oviniki so zelo majhni ali jih pa sploh ni. Cesta ustreza predvsem avtomobilskemu prometu! Fašisti govore ob vsaki priliki, koliko so naredili za naše ljudstvo. Ali ljudje že vedo in zlasti vsi oni, kiso čutili bič fašističnega gospodarstva!

Ob granici lahko vsakdo vidi še mnogo drugih stvari, ki so v tesni zvezi z napravami v ozadju. (Mos)

ITALIJA UZ GRANICU GRADI RATNE CESTE I VODOVODE, A NAŠ NAROD GLADUJE

Podgrad, avgusta 1932. Pred neko vrijeme počelo se kod nas raditi na veliko. Naše su vlasti počele graditi na podnožju našeg sela veliki vodovod, koji doduše nama ne treba, jer mi imamo vode u selu na raspolaganje. Neznamo ni sami čemu će trebati ovako veliki vodovod. Ovakav vodovod nije za jedno selo kao što je naše. Mi ipak nebi bili protivni ovome radu kada bi i mi mogli zaraditi, ali naši ljudi i naš narod ne radi, jer prvo nemože raditi od iznemoglosti i gladi, a drugo makar i išao raditi nemože uzdržati od pritiska nadglednika rada, tako da rade isključivo sami Talijani iz južnih krajeva.

Usred smo sela imali i jednu veliku lokvu koja nam je trebala za marvu. Naše su je vlasti betonirale i napravili su iz ove lokve veliki rezervoar za pitku vodu. Mi vidimo i znamo u kakve se svrhe ovo radi i čemu će služiti...

Naše su vlasti počele graditi novu cestu iz Trsta na Rijeku i to uz samu onu staru cestu. Govore nam razni njihovi pouzdanici da će ova cesta biti za automobile. Mi doduše vrlo dobro znamo da sve ovo što smo naveli nije u našu korist, nego za ratne strategijske svrhe.

Nalazimo se u vrlo teškim prilikama. Čujemo sa strane naših općinskih oceva, da je stanje na našoj općini neudrživo, jer da dug kojega ima općina nadmašuje sve naše imanje koje imamo. Čuli smo dapače iz ustiju jednog općinskog odbornika da na svaku osobu koja spada pod našu općinu, otpada 989 Lira duga. Nije ni čudo. Kada je k nama došao ovaj Podestati nije imao ni cipela ni odijela, a danas ima svoj auto i motorni kotač, a kupio si je već i kuću.

BALILLE SA KRKA SVEČANO DOČEKANI NA RIJECI PRI POVRATKU IZ KOLONIJE.

Rijeka, avgusta 1932. Mali fašiste sa Krka, članovi Balille, koji su nedavno otišli u jednu ljetnu koloniju u Pesaro vratili su se ovih dana preko rijeke na Krk. Na Rijeci su i na povratku bili svečano dočekani. U dočeku su učestvovali najviši predstavnici riječkih vlasti i fašistički pokrajinski sekretar Gerbazi. Bili su pogođeni ručkom, da bi im boravak na Rijeci ostao što dulje u pameti. Na prefekturi su bili ponovno pogođeni. Balille je pratio svećenik s Krka don Meggia i učitelj Vitale. Vratili su se u Krk jednim talijanskim parobrodom.

Prošlog tjedna otputovala je iz Šibenika jedna grupa od 59 Balilla iz Dalmacije. Oni su otišli u koloniju »Mussolini« u Asiagu.

Što bi rekla talijanska policija, kad bi Jugoslaveni iz Julijjske Krajine pokušali da svoju djecu šalju na primjer u sokolskim crvenim košulama u neke kolonije u Jugoslaviji?

NAŠI VELIKI PETKI

Štirinajst let hodi naš narod svoj teški križev pot na Golgotu in v tem krvavem trpljenju zaznamuje naša zgodovina črne dneve največjega trpljenja in žrtve: 6. septembra 1930 in 17. oktobra 1929. To so veliki petki našega križevega pota.

S koncem poletja, z mrzlim jesenskim deženjem pridejo ti dnevi, ki so posvečeni spominu naših najboljših, naših mučnikov Bidovca, Gortana, Marušića, Miloša in Valencića. Naši emigraciji in vsemu jugoslovanskemu narodu bi morali biti ti dnevi sveti, dnevi tihega in dostojnega spomina. Nevredno primorskih emigrantov bi bilo, če bi pozabila naša društva na neizmerno žrtve naših mučnikov in prirejala na isti dan ali v tistem tednu bučne veselice in ples. Znak bi bil to, da niso tista društva doumela naloge, ki bi jo morala izvrševati. Te obletnice in dnevi pred in po njih, naj bi bili za naša društva oni dnevi, ko skupno s jugoslovansko javnostjo mirno in dostojanstveno počaste naše žrtve; to bi morali biti dnevi naše poglobitve, dnevi naših resnih, najresnejših akcij. Globoko čutečemu človeku, onemu, ki v resnici in z vsjo ljubeznijo sledi Golgoti našega ljudstva, bi bile vse zgornje besede od več in takemu človeku je to čisto naravno. Žal pa je naš narod v

tem oziru precej plitek. Drugače bi ne prišlo do tega, da nacionalna društva »proslavljajo« desetišletnico nesrečnega koroškega plebiscita s plesom, da nacionalna društva... Ne, ne bom pisal naprej!

Potrebno je, da se uvede spoštovanje naših velikih petkov. Noben argument, pa prav nobeden ne more opravičiti početja, da bi naša društva plesala v dnevi, ko bi morale z vseh naših hiš viseti črne zastave.

Naše društvo »Tabor« v Ljubljani, kjer se zbira mladina, ona mladina, ki je še včeraj trpela pod fašizmom in je delila usodo z mnogimi našimi mučniki, je doumela svojo resno nalogo. Kljub temu, da je mladost tista, ki smrti noče videti in hiti le veselemu in poskočnemu življenju nasproti, je naša mladina zbrana v Taboru proglasila vso dobo od 6. septembra do 12. novembra, obletnico rapalske pogodbe, za dobo našega žalovanja. V tej dobi se bo Tabor izognil vsaki prireditvi veselicega značaja, vsaki prireditvi, ki je združena s plesom. Ta sklep Tabora dokazuje, da ima naša emigracija zdravo in resno mladino, kateri lahko zaupa svojo bodočnost. Na ostalih naših organizacijah je, da sledijo temu pravilnemu in pomembnemu sklepu.

D. P.

KAKO JE ITALIJA GOSPODARSKI UPROPASTILA ISTRU

Nekoliko interesantnih podataka iz jednog fašističkog službenog referata.

Pula, avgusta 1932. — Dne 1. o. m. ustoličen je u Puli novi istarski pokrajinski savjet korporativne ekonomije (Consiglio provinciale dell'economia corporativa dell'Istria). Ta je ceremonija obavljena najsvetčanije u prefekturi pod predsjedanjem prefekta Foschia i u prisustvu svih istarskih istaknutih hijerarha i auktoriteta. Najprije je održao govor prefekt i izrekao je obične svečane fraze, a za njim je dobio riječ potpredsjednik tog savjeta Benussi, koji je govorio o stanju istarske privrede bez mnogo fraza. Treba priznati, govorio je istinu i iznio je stvari onako kako stoje.

Benussi je rekao za istarsku poljoprivredu, da je u katastrofalnom stanju a tome da je krivo u glavnom to, što su pale cijene poljskim proizvodima, a troškovi produkcije (rad, gnojivo, porezi i takse itd.) ne padaju. Naročito je krivo propadanje istarske poljoprivrede to, što je seljak u prošlim boljim vremenima učinio dugove, koje mora sada da plaća i na koje mora bankama davati horendno visoke kamate. Radi krize poljoprivrede, koja je glavno vrelo života u Istri stada i trpi čitava pokrajina. Ništa bolje od poljoprivrede ne prolazi ni industrija. Najgore stoji industrija konzervirane ribe. Od mnogobrojnih tvornica, koje su postojale u Istri radi još malo ona u Izoli. Obustavom rada u tim tvornicama našlo se na ulici mnogo radništva, a teško je to pogodio ribare, koji daju sardale u bescijenje, i koji su već sasvim očajni. Industrija bauxita jako je skrčila posao i mnogi su rudokopi obustavili posao. Ugljenokop na Raši nešto još radi, ali mu se posao ne isplati uslijed pada cijena na svjetskim tržištima. Brodogradilišna industrija sasvim je propala, a to osjeća najteže puljsko brodogradilište »Scoglio Olivi« u Puli. Da se ne otpusti još ono desetak radnika, koji su zaposleni u tom brodogradilištu radi se na demolanju jednog starog broda. Novih naručaba nema i neće ih biti. Donekle rade tvornice cementa u

Puli i Valmacingi. Industrija stranaca, turizam istarskih kupališta također je očajan ove godine. Benussi svaljuje krivnju na krizu u onim zemljama odakle su prijašnjih godina stranci većim dijelom dolazili. Trgovina koja je vezana na uspjeh ili neuspjeh u poljoprivredi i industriji, također vrlo loše stoji. Benussi kaže, da su od 1. januara do 1. augusta u istarskoj pokrajini proglašena 37 stečajna trgovina, dok je lani u isto vrijeme palo pod stečaj 25 trgovina. To znači, da se prilike u trgovini pogoršavaju. Pod stečaj je palo najviše trgovina jestivna. To je zato, kaže Benussi jer narod nema novaca, trgovine daju na kredit i moraju propadati. U prvoj polovici 1932 godine bilo je u Istri 1734 protestiranih mjenica, dok je u prvoj polovini lanske godine protestiranih mjenica bilo 1472. I to je jedan znak, da se gospodarske prilike u Istri pogoršavaju. Razumije se, da je i besposlenost u Istri velika. Benussi govori i o tome i tvrdi, da u Istri ima oko 10.000 besposlenih radnika. Najviše je besposlenih industrijskih radnika. Ako se uzme da je istarska pokrajina dosta malena, 10.000 radnika nezaposlenih velik je broj i mora da se jako to opaža u životu Istre.

Tako je eto prikazao teško stanje istarske privrede jedan fašista, i to jedan iz prvih redova, koji sigurno nije pretjeravao, nego je čak nastojao da stvari ublaži, koliko može. Nema sumnje, da su ovi podaci vjerodostojni. To su sve blagodati, koje je Italija donijela Istri. Uostalom oni, koji su se borili protiv toga da Italija dobije Istru predviđali su sve to i uvijek su na mirovnim konferencijama naglašavali, da Istra nije ekonomski srodna Italiji, da će ona pod Italijom stradati, da će propasti. To se eto obistinjuje, to se dokazuje. I dok s jedne strane opažamo svu veliku tragediju našeg čovjeka u Istri ne možemo a da ne pokažemo na ovu činjenicu, krvavu i okrutnu, kao na dokument od primarne važnosti u dokazivanju da Istra i Julijjska Krajina nije talijanska.

JOŠ NEKOJE OSUDE PRED GORIČKIM TRIBUNALOM

Gorica, avgusta 1932. — Pred goričkim tribunalom vođen je proces protiv Mušića Eugena, koji je bio optužen, da je pokušao bijeg preko granice u Jugoslaviju, ali je bio uhvaćen. Osuđen je na 6 mjeseci i 10 dana zatvora i 2500 lira globe. Kad je čuo osudu Mušić je protestirao i rekao da odbija osudu, jer je ne zaslužuje, a nato su ga karabinjeri zgrabili i brutalno su ga odveli u zatvor.

Vincenc Kogej, star 28 godina, iz Idrije, osuđen je na jednu godinu i 8 mjeseci zatvora, jer je bio optužen, da se odupirao naredjenjima agenata policije.

LETO DNI JEČE ZARADI ZASMEHOVANJA KARABINERJEV IN FINANCIJH STRAŽNIKOVA.

Trst, avgusta 1932. Pred idrijskim sodiščem se je te dni zagovarjal 50-letnj posestnik France Brodnik iz Osojnice pri Idriji zaradi zasmehovanja karabinerjev i finančnih stražnika. Brodnik se je pred 12 leti naselil v Osojnici. Prišel je z druge strani meje in si v vasi kupil hišo in posestvo. Karabinerjem in finančnim stražnikom je napravil vse do zadnjega marsikako uslugo in tudi tako služil denar. Pred dnevi pa je bil v družbi nekega dvolasnika iz sosedne vasi. Ispil je že precej kozarcev vipavca in v vinskem raspoloženju pričel zabavljati čez karabinerje in finančne stražnike. Neki finančni podčastnik ki ga je slišal, ga je aretiriral in izročil sodišču. Bil je obsojen na leto dni ječe.

GORICA »SLAVI« OSLOBODIENJE

Gorica, avgusta 1932. — Dne 8 o. m. Gorica je »slavila« obletnicu ulaska talijanske vojske u grad. Toga je dana stari Bombi izdao na narod manifest, u kojem veliča taj sretni datum...

BROJNE PROMJENE KARABINJERA, OPĆINSKIH I FAŠISTIČKIH TAJNIKA

Trst, avgusta 1932. — U posljednje vrijeme izvršene su po jugoslovanskim selima mnoge promjene u redovima karabinjerskih brigadiru, općinskih i fašističkih tajnika. Većinom su premješteni ljudi, koji nisu bili u stanju da strogo izvršavaju naloge o proganjanju našeg naroda. Iz Tinjana je bio tako dignut karabinjerski brigadir Michele Del Core, koji je u onom kraju vrlo dobro poznat, jer je pet godina služio u Tinjanu. Premješten je u Novigrad. Novine za njega pišu, da je Tinjan ipak s njime mnogo izgubio, jer je bio strog i — pravedan... U Umagu je smijenjen prefekturni komesar općine dr. Bruno Mattesi, a na njegovo mjesto je došao cav. Francesco Giusti. Trščanski pokrajinski federalni sekretar smijenio je političke tajnike fašističkih organizacija u Proseku, Zgoniku i Košani. U Proseku je postavljen za komesara fašja Vladimiro Gasparini, a u Zgoniku Aurelio Foggia. Borri iz Zgonika postavljen je za tajnika u Košani. U Gro-padi je postavljen za tajnika Arturo Berti.

RAZGLEDNICE DOKUMENT »KULTUR-NEGA« GESTA

Idrija, avgusta 1932. Kakor znano je 13. junija t. l. nenadoma izginil iznad vhoda v idrijsko realno Vegov spomenik. Na njegovu mesto so postavili kip zdravnika dr. Ivana Scopole, ki je imel menda edino zaslugu, da je bil rojen v Idriji. Pred kratkim so izdali tudi posebne razglednice, ki kažejo Scopolov kip nad vhomom v šolo.

KULTURONOSCI...

Zadar, avgusta 1932. — U Bibinju na jugoslovanskoj granici karabinjeri su zlorabili jednu 16-zodišnju seljačku djevojčicu, koja je tri dana zatim podlegla teškim povredama u šibenskoj bolnici...

SPOMENIK BLAGOPOKOJNOM NADBISKUPU DRU SEDEJU

Gorica, avgusta 1932. — U rodnom mjestu blagopokojnog goričkog nadbiskupa Sedeja Cerknom. dne 26. jula, na dan sv. Ane zaštitnice domaće župe otkrili su vjernici dru Sedeju spomenik, koji je izradio kipar France Gorše. Kip je visok 60 cm, a postavljen je na postamentu koji je visok 190 cm.

NA GORIŠKEM LETINA SLABA

Gorica, avgusta 1932. Radi slabega vremena bo letošnja letina precej slabija. Vzrok temu so neprestani nalivi. Sadja je malo; slabo so obrodile zlasti črešnje in breskve. Cene sadju so bile letos izredno nizke. Črešnje so kmetje prodajali celo po 20 ct kg in še ceneje. Boljše je z breskvami, ki jih prodajajo na debelo celo po 1 L kg. Zelenjava je poceni. Fižol v stroju je po 20 stotink kg. Po našem že itak opustošenem gospodarstvu udarjajo sedaj še vremenske katastrofe. Pred vojno so vrtnarji iz bližnje okolice zaslužili lepe denarce za izvoz sadja in zelenjave. Sedaj je drugače! Zgubili smo vse trge, cenejšim italijanskim produktom pa ne moremo konkurirati! (Mos)

JAVNA IN STRATEGIČNA DELA IN NAŠ KMET

Gorica, avgusta 1932. Pred kratkim so začeli širiti ulico Carlo Favetti (bivša via Vetturini). Ta ulica je bila namreč ponekot tako ozka, da je šel voz komaj skozi. Pri tem delu so zaposleni izključno italijanski delavci in to kljub temu, da je v Gorici na stotine brezposelnih slovenskih delavcev.

Za regulaciju vojaškega letališča na Rojčah, so kmalu nato začeli urejevati vojaško letališče na Ajševici (na Lijaku). Kmetje, ki so prišli radi tega ob svoja zemljišča, niso dobili doslej nikake odškodnine. Značilno je tudi, da morajo za ta zemljišča plačevati davek. (Mos)

ZARADI BEGA ČEZ MEJO.

Gorica, avgusta 1932. — Pred sodiščem v Ajdovščini so bili obsojeni zaradi bega čez mejo Filip Bratina iz Dola-Otlice, Nikolaj Kodelja iz Budani, Ivan Janše iz Lož pri Vipavi, France Mikuž iz Budani in Izidor Rešeta iz Slapa na štirimesečno ječo in po 3100 lir denarne kazni.

Karabinjeri v Dombergu su prijavili sodnim oblastem 25-letnoga Josipa Brica. Obtožili su ga, da je brez potnega lista zbežal čez mejo.

NOVCEM SE KUPUJU DUŠE.

Trst, avgusta 1932. Dne 31. jula u sje-dištu fašja u Nabrežini podijeljeni su novčani darovi članovima fašističke avangarde, koji su polazili fašističku šegrtsku školu, koja se osniva po svim varošicama na Krasu, da bi se pospješila asimilacija. Obdareni su bili oni slovenski mladi renegati, koji su najviše napredovali u talijanskom jeziku. Novac za nagrade dala je trščanska »Cassa di risparmio«, koja nije baš u takvim prilikama, da bi i za te svrhe imala na raspolaganje fondove, ali makar će sve trščanske banke propasti, ali za asimilaciju treba imati uvijek novaca.

BORRI IDE IZ ZGONIKA!

Trst, avgusta 1932. — Zgonik je u posljednje vrijeme bio na dnevnom redu. To je malo kraško selo zadalo mnogo posla policijskim vlastima i fašističkim organima. Afera s Arnaldovim stabalcem svima je još u pameti. I inače je Zgonik pokazao, da je tamo narod još čvrst i da se ne da. U Zgoniku postoji fašistička organizacija, a tajnik je bio do 1. augusta rag. Borri. Radi toga, jer mu asimilaciona akcija nije uspjela bio je 1. augusta dignut s položaja tajnika u Zgoniku i poslan je u Košanu, a Zgonik će dobiti nekoga, ko će biti energičniji, a možda i taktičniji od Borria.

ŠTA JE TO BILO POD BUZETOM?

Prški list »Pravo lydu« objavljuje izvještaj, u kome se kaže: Poslije kongresa ratnika, koji je nedavno održan u Trstu, primjećuje se velika aktivnost talijanskih borbenih udruženja. Na inicijativu pretsjednika »Azione Dalmatica« Coselschoga (renegat Kozelski) osnivaju se svuda nove filijale ove irendentističke organizacije, koja priprema reviju svoju četa u Zadru. Isto tako je u Istri nedavno bila izvedena probna mobilizacija fašističkih borbenih organizacija u Buzetu, gdje je jurišne čete pregledao zamjenik generalnog tajnika fašističke stranke Marpicati, koji je u tu svrhu poslan iz Rima. U koncentraciji u Buzetu učestvovalo je nešto preko dvije hiljade članova borbenih organizacija, koji su došli na rekviriranim teretnim i putničkim automobilima, motornim biciklima i kolima. Pri reviji govorili su govornici o »neoslubodenim krajevima majke Italije«, kojima će uskoro izaći sunce slobode i koji će se vratiti u krilo majke Italije.

NAROD U ISTRI VRLO UZBUĐEN.

Što će biti sa žitom, na koje država anticipira 90 lira?

Pula, augusta 1932. — Ove godine je država preko svojih organa po selima bilježila količine proizvedenog žita i davala je seljacima za svaki kvintal žita 90 lira anticipa s time, da će po žetvi suvišak svog žita dati u specijalne magazine. To je tako zvali »ammassamento del grano«. Državni organi obećavaju doduše, da će seljacima, koji izrnuće svoje žito u te magazine biti plaćena diferencija između prave vrijednosti žita i ovih anticipiranih 90 lira. To znači, da bi im moralo žito biti plaćeno onoliko koliko stvarno vrijedi. Međutim sad je nastala među seljaštvom panika i veliko ogorčenje, jer se po svim selima Istre prolio glas, da država neće platiti diferencije, nego da će jednostavno uzeti bez ikakve daljnje otštete zabilježeno žito. »Ammassamento« je navodno samo trik vlade da što jednostavnije dodje do jeftinog žita, koje bi inače morala uvoziti iz inostranstva. To bi bila neke vrsti revizicija s malom otštetom. Sela su zbog toga vrlo uzbuđena i prema glasovima, koji stizavaju u Pulu spremaju se opet demonstracije, kakve su se dogodile lanijske godine u Tinjanu, Sv. Petru, Poreču i ostalim istarskim selima. Pulijska kvestura pojačala je policijsku službu u selima oko Pule. Karabinjerske stanice dobile su veći broj ljudi. Južnom Istrom jure dnevno automobili krcati policijskih agenata, koji nadziru, spremni da silom uguše svaki pokušaj demonstracije seljaštva.

DVA PROCESA PROTIV SLOVENACA U GORICI.

Gorica, augusta 1932. — Dne 5. o. m. držala su se pred goričkim tribunalom dva procesa protiv Slovena i to prvi proces protiv Andreja Razložnika (starog 16 godina), Marija Korenc, starog 29 godina i Ivana Škvarce starog 28 godina (svi iz Ajdovščine), koji su bili optuženi, da su išli preko granice da traže posla. Razložnik je osuđen na 2 mjeseca zatvora i 1700 lira globe, Korenc na 4 mjeseca zatvora i 982 lire globe, dok je Škvarca riješen.

Pred istim tribunalom obavljen je apelacioni proces protiv Alojza Kranjca starog 22 godine iz Opatjega sela, koji je uhapšen 9. juna 1932 i osuđen od goričke prefekture na 4 mjeseca zatvora jer je prekršio odredbe o policijskom nadzoru (ammonizione). Tribunal je potvrdio osudu preture.

ITALIJA IN VOJNE ODŠKODNINE, ZAMENJAVA AUSTRIJSKE VALUTE IN DAVKI

Trst, avgusta 1932. V Julijski Krajinji je bilo od vojne poškodovanih in porušenih 28.000 gospodarskih poslopij; od tega 8.000 popolnoma. Samo v poljedelstvu je bilo na Goriškem 178, 901.026.50 L vojne škode.

Zanimivo je, kako se je vršila likvidacija vojne škode. Do 30. julija 1926. je bilo v Julijski Krajinji priljubljenih 160.650 napovedi vojne škode (1 milijarda 225.678.596 L). Do 30. junija 1926. je bilo rešenih 99.060 prijav (61.66%) 530.828.328 L, ki so se likvidirale z 381.128.796 L. Likvidacija je bila najbolj počasna v Trstu in Trentu! V Julijski Krajinji (Trst) je bilo 30. VI. 1926. likvidiranih 43.30% vojnih napovedi. V Vidmu (Furlanija) od prijavljenih vrednosti (1.495.242.031 L) 63.71%; v Bellunu 66.41% a v Benetkah celo 79.29% vojnih napovedi. Mi smo torej na zadnjem mestu!

Po vojni je imelo mnogo naših ljudi naloženih denar (v kronah) v bankah in hranilnicah onstran meja. Značilno je, da se je Italiji zelo mudilo izvesti zamjenjavo kron v lire. Od decembra leta 1918. do maja leta 1919. je bil že prepovedan uvoz kron. Za mejo je ostalo preko 50 milijonov nemenjanih kron, a v Julijski Krajinji preko 20 milijonov.

1. januarja leta 1924. so uvedli Italijani v Julijski Krajinji nov davčni sistem, ki je radi novega načina pobiranja zadal našemu gospodarstvu hud udarec; poleg pa so uvedli s tem dnem občinske davke, ki jih naši ljudje pred vojno skoro niso poznali (občina ima namreč v Italiji zelo velik delokrog).

Dražb nepremičnin je bilo v Julijski Krajinji (brez Reke in Zadra) leta 1921. 163, leta 1926. 411. V šestih let je bilo na Goriškem 238 dražb, v Istri pa 929. (Mos)

STRATEGIČNE CESTE NA TOLMINSKEM

Sv. Lucija (Tolminsko), avgusta 1932. Pred kratkim so začeli širiti cesto, ki gre s trga na postajo v ostrih ovinkih. Cesta je dolga 0.5 km; široka pa 8 m in asfaltirana. Cesta bo brez ovinkov; skalovje, ki je bilo napoti so razstrelili. Kmet Pecanov je ugnubil radi širjenja (razstrelitve) velik kos zemljišča, ne da bi mu dali zato kakšno odškodnino. Pri širjenju ceste so v začetku uporabljali domačine, pozneje so večji del odpustili in nadomestili z Italijani. Nekaj slovenskih delavcev uporabljajo le še za slabša dela. (Mos)

† SIMON SKRINJAR.

Trst, avgustu 1932. Predzadnje nedeljo so položili k večnemu počitku na tržaškem pokopališču pri Sv. Ani g. Simona Skrinjarja, moža lani v decembru premijenije tržaške narodne in socijalne delavske Marije Skrinjarjeve. S pokojnikom je izginula iz vrst stare slovenske garde maršanta osebnost, ki jo bodo zelo pogrešali. Po rodu je bil pokojnik iz Povinja pri Divači. Bil je kremenit značaj, obenem pa blaga duša. Do zadnjega je obranil življensko vedrino, optimizem in dobro voljo. Bodi mu časten spomin!

KOLIKO IMA JUGOSLAVENA U JULIJSKOJ KRAJINI

Senzacionalna talijanska statistika. — Talijanski geograf priznaje, da nas ima dva puta više nego Talijana!

Došla mi je u ruke knjiga »Geografia«, školski priručnik za geografiju, što ga je napisao Edoardo Flores (1931. Edizioni Sandron — Bologna). Djelo je vrlo lijepo opremljeno, krasno ilustrovano. Na str. 175. obradjena je »Venezia Giulia«, i tu se može da čita ovo:

La popolazione è per mezzo milione di italiani; il cui dialetto è simile al veneziano: il resto è costituito di Sloveni e di Croati.

U našem jeziku:

»Pola milijuna žitelja sačinjavaju Talijani, kojih je narječje slično mletačkome;

ostatak tvore Slovenci i Hrvati.«

Po statistici iznesenoj u toj knjizi, Venecija Giulia, koja se dijeli na pokrajine Udine, Gorizia, Trst, Pula i Rijeka (ioš je uračunat ovamo i Zadar) obuhvaća prostor od 15.813 km², a broji 1.685.840 stanovnika. Talijana imade po gornjoj talijanskoj statistici pola milijuna, dakle ostaje po talijanskom računu: 1.185.840 Slovenaca i Hrvata, koji nemaju niti jedne osnovne, a kamo li srednje škole, i koji nemaju pravo da se služe svojim rođenim jezikom ni na sudu i u bilo kojem uredu, čak ni u Božjem hramu.

Fran iz Maršice.

CRKVE NE PRILIKE U ZADRU

Zadar, augusta. Zadar je sijelo zadarske upravne pokrajine sa prefektom na čelu, dočim je u sudbenom pogledu ovisan od apelacionog suda u Trstu i Rijeci. Pučanstvo zadarske pokrajine, koje je većinom katoličko, spada u vjerskom pogledu pod zadarsku nadbiskupiju, čiji upravitelj je ordinarij i Lošinja i Cresa i okolnih otoka. Na čelu nadbiskupije je sada biskup Talijan Petar Dujam Munzani, koji je u svoje vrijeme bio župnikom na Olibu te u Erveniku, a pozna vrlo dobro hrvatski, ali ne će da ga govori.

U Zadru je u svim crkvama služba Božja latinska, a propovijedi i katekizacija se obavljaju na talijanskom. Iznimku čini crkva sv. Mihovila franjevac-trećoredaca, u kojoj se služba Božja glagolja, a propovijeda na hrvatskom jeziku, te je zato uvijek dupkom puna našeg svijeta. Prije rata pjevalo se Evanđelje na hrvatskom u stolnoj crkvi sv. Stošije, te u crkvama sv. Šimuna i sv. Marije, ali je to silom novih prilika ukinuto. U Arbanasima i Lastovu katekizacija je talijanska i hrvatska, a u gradovima Cresu i Lošnju isključivo talijanska, dočim se u svim ostalim župama zadarske apostolske administracije, osim u par njih gdje se još uvijek glagolja, sv. Misa čita latinski, dočim se katekizacija vrši na hrvatskom.

Premda se u zadarskom sjemeništu nalaze 72 pitomca (sjemenište i bogoslovlje nalaze se sada skupa u zgradi bivšeg bogoslovlja, dočim je zgrada »Zmajevica« napuštena), osjeća se nestašica svećenstva. Nekoliko je svećenika pozvano iz Italije, ali je to urodilo poteškoćama, jer ne poznaju hrvatski ni glagoljicu, pa se zato u nekim glagoljačkim župama čita na latinsko-me misa. Neki franjevci u Zadru uspijeli su ipak da nauče dosta hrvatski. U sjemeništu se predaje hrvatski jezik samo dva sata sedmično.

Konvencijom u Neftunu od 20. srpnja 1925. g. između Jugoslavije i Italije, garantirana je autonomija srpsko-pravoslavnim crkvenim općinama u Peroju (Istra), Zadru i na Rijeci, koje pripadaju zadarskoj episkopiji i srpsko-pravoslavnoj crkvi.

U Zadru stanuje 360 vjernika pravoslavne crkve, te imaju crkvu sv. Ilje i kapelicu sv. Spiridiona, u kojima službu vrši jedan sveštenik sa pomoćnikom. U selu Crnom iznad Zadra je 10 kuća sa 80 pravoslavnih vjernika, za koje je talijanska vlada sagradila 1928. crkvicu, samo da ne idu preko granice nedjeljom u Smoković, kome su prije u crkvenom pogledu pripadali. Ta je crkvica dobila ikone i odijela ukinutog pravoslavnog bogoslovnog sjemeništa u Zadru.

JEDNO RAZUMLJIVO I JEDNO NERAZUMLJIVO ČUDO

Gorica, augusta 1932. — Ured za štampu goričke fašističke federacije objavio je u »Popolo di Trieste« noticu pod naslovom »Značajan protest drugorodnih frakcija protiv vandalskog čina, koji je značio uvredu režima.« U toj notici stoji: »Pred nekoliko dana nepoznata su lica razbila ploču, na kojoj je bio liktorski fašistički znak i koja je bila postavljena na cesti iz Svina prama Branici. Pučanstvo iz tih dvaju sela indignirano tim vandalskim činom darovalo je novu ploču, koja je bila postavljena na mjesto razbijene u prisustvu čitavog jednodušnog pučanstva, koje je glasno osuđivalo događaj, te je poslalo Njeg. Ekc. Prefektu i Federalnom sekretaru izražaje svoje odanosti Domovini i Režimu. Pučanstvo, koje je predvodio župnik iz svoje je vlastite inicijative sabralo i darovalo svotu od 300 lira za podupiranje besposlenih (E. O. A.) fašističke stranke.

Ovo je razumljivo čudo. Kako je došlo do toga da pučanstvo dvaju goričkih sela kupi novu ploču i da je svečano postavi na mjesto razbijene na treba tumačiti onima, koji su živjeli makar i kratko vrijeme pod fašizmom. U malom ponovilo se ono, što se dogodilo pred deset godina na Krnu, kad je grom ošteto talijanski spomenik palim alpcima. I onda je pučanstvo moralo sa svojim župnikom na čelu biti »indignirano« i moralo je manifestovati svoju odanost »Domovini«... najzadornija je pak stvar s onom svotom od 300 lira. Nije bilo fašističkim nasilnicima dosta, da je pučanstvo otkinulo od svojih gladih ustiju, da kupi novu ploču, nego je trebalo još 300 lira za besposlene fašiste, da bi ljubav prema »Domovini« bila još jače »manifestovana«.

Drugo nerazumljivo čudo, dogodilo se u okolici Rijeke. Kako čitamo u »Popolo di Trieste«, blizu sela Primano (?) je početkom jula neki fašistički mudrac kad je išao prama crkvi opazio kako je najedamput niknuo jedan mali borić, kojeg prije nije bilo. Taj je borić bio zasadijen uz stazu među kamenjem u malom krugu blata (in una buca di tango, kaže Popolo!) Taj je bijedni borić bio visok oko metar i pol i već je bio osušen, jer se nije uhvatio i grane su mu ladno visjele požutjele. Pod borićem stajala je ploča s napisom

»In memoria di Arnaldo Mussolini Anno X«. I sad se Popolo čudi i divi ovom divnom znaku ljubavi, kojim je neko nepoznat htio da iskaže odanost ovog kraja prama režimu i poštovanje pokojnom Arnaldu Mussoliniju. To je za Popolo stvar o kojoj je napisao čak članak. To je znak, da pučanstvo Julijske Krajine voli Italiju i fašizam.

TRAGIČNA EKSPLOZIJA GRANATE

Trst, avgusta 1932. V nedeljo zvečer se je pripetila v gozdu blizu Saleža pri Zgoniku strašna nesreča, ki je napravila globok vtis na vse prebivalstvo iz Zgonika in bližnje okolice. V gozdu so se igrali otroci, ki so pod neko rušo nenadoma našli granato, ki je obležala tam že v času zadnje svetovne vojne. Dečki so se takoj domenili, da bodo granato razstrelili. Odnegli so je do neke jame. Tam so jo položili na ploščnato skalo in jo pričeli obmetavati s kamenjem. Nenadoma je s silno detonacijo eksplodirala. Le trem otrokom se ni nič zgodilo in so vsi prestrašeni zbežali. Stirje fantiči, 13 letni Ivan Doljak, 14-letni in 15-letni Ludvik Budin iz Samatorce ter 15-letni Josip Škerlj iz Saleža so obležali pred jamo težko ranjeni, 14-letnega Ivana Rebulu iz Saleža pa je vrgla granata na rob prepada, kjer je obvisel na nekem grmičju. Ko so ljudje že pozno zvečer priklicali reševalni avto iz Trsta, je zdravnik dognal pri Doljaku veliko zvečajno rano na trebuhu. Imel je tudi razbito desno koleno in več manjših ran na rokah in nogah. Roman Budin je imel obraz ves iznakažen, prav tako tudi Roman Budin, njegov brat Ludvik pa nalomljeno hrbtnico in ranjeno levo oko. Medtem so sanitetci rešili Ivana Rebulu, ki se mu je hlačnica že trgala, tako da bi bil skoraj padel v prepad. Boril se je že s smrtjo. Imel je strašno rano na levem senu, zlomljeno nogo in skoraj docela raztrgan trup. Med potjo v bolnišnico, kamor so odpeljali njega in še tri dečke, je izdihnil

Molimo sve dužnike, da nam doznače bar jedan dio dužne preplate.

UPRAVA »ISTRE«.

URED OVNA PROMJENA KRSNIH IMENA

Trst, jula 1932. Početkom jula pala je na trščanskom civilnom sudu presuda, kojom se petnaestorici ljudi službeno mjenja krsno ime. To je dokaz da Italija vodi u Julijskoj Krajini tvrdokornu borbu ne samo sa slavenskim obiteljskim imenima, nego i sa slavenskim ličnim imenima. Taj se boj, koji već godinama traje, sada osobito zaoštrio. Prvo poglavarstvo koje je započelo borbu protiv slavenskih imena, to je poglavarstvo trščanske općine. Činovnici su prosto izmicali da unose slavenska imena novorođene djece i silili su roditelje da dijete ne nazovu slavenskim imenom. Kad roditelji ne bi na to pristali, upisao bi činovnik po volji kakvo talijansko ime i otpustio stranke. Povrijedeni stavili su sudbeni priziv zbog ovakvog samovoljnog napada na prirodna prava roditelja i htjedoše znati na temelju kog zakona mogu oduzimati njihovoj djeci pravo na ime. Ispostavilo se da zakonski rukovodj, kojim se služila općina u Trstu, a u suglasju s talijanskim zakonom o registrowanju, zabranjuje roditeljima da daju djeci imena, koja su smiješna, nemoralna ili koja izazivaju javnu sablazan. Premda se ovdje radilo o očevitoj zloupotrebi tog zakona, ipak su sudovi u Trstu, pa i najviši sudski forum u Rimu, odobrili postupak općine u Trstu, a stranke, koje su se založile zbog svojih roditeljskih prava — odbiše.

Otpis presude rimskog suda poslan je općinskim vlastima u zemlji s opaskom, da se pri unošenju imena ugledaju u sličnim slučajevima na trščansku općinu. Tako je nastala situacija, koja jasno karakteriše religiozni stav fašizma: imena velikih slavenskih svetaca katoličke crkve kao što su: Stanislav, Vladimir, Ćiril i Metodije — označuju se u jednoj katoličkoj zemlji kao smiješna, nečudoredna i sablažnjiva. 8. mar. 1928 nastala je u toj pravnoj situaciji promjena. Sud je izradio osobiti zakon o imenima. Zakon je činovnike ne samo opunomoćio, da ne unose slavenska imena novorođeničadi i da im u slučaju potrebe nadjenu talijanska imena, nego i to, da imena, koja su već pravilno unošena — izmjenju. Tako se staviše stvorila mogućnost, da se službeno promjene imena ne samo djece, nego i odraslih. Tim je zakonom borba protiv slavenskih imena stvarno prešla od novorođeničadi na školsku mladež. U Goričkoj pokrajini i u Istri — talijanski su učitelji i učiteljice počele djecu sa slavenskim imenima, prosto drugačije nazivati, a da nisu zato pitali roditelje. Svojevoljno izabrana talijanska imena unosili su u školske svjedodžbe. Tako se roditelji jednog dana čitali, da im se kći Ljudmila zove Luciana, sin Danilo (ime, koje na pr. nosi brat talijanske kraljice), da se pretvorio u Giordana.

U Trstu su školske uprave zatražile pismeno od roditelja, da promjene za neko vrijeme svojoj djeci dobrovoljno imena, jer će u slučaju da se suprotstave, biti to službeno učinjeno. Prijedlog o promjeni imena polazi na sud preko ženidbenog ureda, koji, kako gornji primjeri pokazuju, redovito uspijeva sa svojim predlozima kod sudbenih vlasti. Silovito mijenjanje imena, koje provodi Italija, ne znači samo teško nasilje nad prirodnim pravima roditelja.

SOCIJALNA IN GOSPODARSKA KRIZA V TRSTU.

Trst, jula 1932. Te dni je tržaški prefekt otvoril prvo sejo prenovljenega pokrajinskega fašističnega gospodarskega sveta. Po prefektovem otvoritvenem govoru se je oglasil k besedi podpredsednik sveta Segre, ki je poročal o pokrajinskem gospodarstvu, o trgovini ter o brezposlenosti in socijalnih razmerah v Julijski krajinji.

Iz njegovega poročila črpamo naslednje uradne podatke, ki do neke mere precej jasno pričajo, o naglem propadanju Trsta in njegovega prebivalstva. Po svoji zgodovini in kapaciteti bi morala biti tržaška luka druga izmed luk v Italiji. V resnici pa je tako nazadovala, da znaša njen promet komaj eno enajstino pomorskega prometa v 12 glavnih italijanskih lukah. Napram letu 1923. se je l. 1931. promet v luki skrétil skoraj za polovico. Promet lesa se je v letu 1931. napram letu 1924. znižal na eno četrtino. Sedaj razdirajo v tržaških ladih delnicah 6.443 ladij s skupno tonažo 65.000 ton.

Brezposlenost, ki jo registrirajo po številu brezposlenih, vpisanih pri fašističnih sindikatih in ki prejemajo zadevne podpore, je v zadnjem času znova zelo narasla. Brezposlenih je 3963 pomorščakov, 14.902 delavca, ki so zaposleni v industrijskih podjetjih, 4631 trgovskih nameščencem in 995 kmečkih delavcev. Nezaposlenih je torej po uradnih podatkih 24.491 ljudi.

Konkurzi so v prvi polovici tega leta napram enakemu času v letu 1931. povišali za 15 odstotkov. Menični protesti so dosegli število 3601 v skupni vrednosti 5312 milijonov lir.

KATASTROFALNE PRILIKE U BRODARSTVU JULIJSKE KRAJINE.

Trst, augusta 1932. O teškim prilikama koje proživljava trščansko parobrodarstvo bilo je već dovoljno govora. To je dovelo do koncentracije parobrodarskih društava, do toga, da je Genova i Venecija jednostavno zauzela trščansko brodarstvo, jer su centrale Cosulich, Lloyda prenesene u Genovu. Ali ni manja društva ne stoje bolje. Društvo »Prenuda« sa sjedištem u Trstu imalo je u poslovnoj godini 1931. 9.972 lire dobitka! Društvo »Liburnica« sa sjedištem u Malom Lošnju imalo je gubitak od 475.636 lira. Društvo »Lussino« sa sjedištem u Malom Lošnju imalo je gubitak od 686.563 lire. Društvo »Martinolich« sa sjedištem u Malom Lošnju imalo je gubitak od 1.179.554!

UNIŠTAVAJTE PRENOSNIKE BOLESTI

i Vama nesnosnu gamad sa najpouzdanijim sredstvom

SHELL-TOX

ubija muhe švabe, žohare, sijenice, komarce, mrave i njihove ličinke.

Tražite svagdje izričito **SHELL-TOX** koji Vam garantira uspjeh!

TRŽAŠKO PREBIVALSTVO PADA

Trst, augusta 1932. V prvih petih mesecih t. l. se je priselilo v Trst 1685 ljudi, izselilo pa se je iz mesta 1368. Umrla je 300 ljudi več, nego je bilo novorojencev. Tako je število prebivalstva naraslo v celih petih mesecih le za 17 ljudi. Mesto je šlo pričetkom meseca junija 245.925 prebivalcev. V poslednjih dveh letih je Trst nazadoval z 8. na 10. mesto med največjimi italijanskimi mesti. Prehitele so ga Benetke in pred kratkim Bologna. Za tržaške fašistične oblasti pa tako nazadovanje mesta ne pomeni nikakega zla, nasprotno jim je šteti v zaslugu, da tako fašistično izvajajo — zakon proti urbanizmu!

NOV FAŠISTIČNI DIREKTORIJ V CERKNEM

Gorica, augusta 1932. Goriški fašistični tajnik Avenanti je imenoval na predlog krajevnega tajnika dr. Corradinija nov fašistični direktorij v Cerknem. V direktoriju so dr. Anton Sticchi, dr. Gvidon Massi, Humbert Zannier, Alojzij De Podesta in Marij Zorza.

MUSSOLINI POVELJUJE VOJNO

Trst, augusta. »Popolo d'Italia« je priobčil članek predsednika vlade Mussolinija, ki popisuje zgodovino fašizma in njegovo doktrino. Mussolini posebno naglašja, da pridejo le v vojni vse človeške energije do veljave, in da je vojna vtišne pečat plemenitosti ljudstvom, ki imajo poguma spustiti se vanjo.

Fašizem, nadaljuje Mussolini, ne veruje v možnost ali koristnost večnega miru. Fašizem živi v skupnosti s civiliziranimi narodi, vendar je budno na straži in se ne da premotiti videzom.

Na koncu izraža Mussolini prepričanje, da je vsak poskus, doseči trajen mir na svetu, obojen na neuspeh.

FINANSI UBILI NAŠEG ČOVJEKA.

Rijeka, jula 1932. Na granici slobodne zone kod Veprinca opazili su finansi dva čovjeka i pozvali ih da stanu. Jedan od njih odazvao se pozivu dok je drugi, nadajući se da će iskoristivši mrak moći pobjeći, stao bežati. Finansijska straža otvorila je vatru na bječunca, koji je teško ranjen pao, i prevežen u bolnicu nakon nekoliko sati umro. Nastradali čovjek Petar Ivančić bio je tek 18 godina star. Obojica su htjeli one noći da za vlastitu potrebu prenesu iz slobodne zone nekoliko kilograma kave. Jedan je platio ovaj pokušaj životom, a drugi, Matija Brajković 25 godina star osuđen je po tribunalu na 228 lira globe!

IZPREMEMBE PRI KAPUCINIH V SV. KRIŽU.

Gorica, avgusta 1932. Pred štirimi tedni je prišel iz Gorice v Sv. Križ na Vipavskem zopet o. Serafin za predstojnika kapucinskega samostana na mesto opata Lovrenca, ki je odšel v Reko. Farani v Sv. Križu in okoličani so z veseljem sprejeli to vest, kajti o. Serafin se je za svojega prvega bivanja v Sv. Križu izkazal za res pravičnega in nepristranskega napram slovenskim vernikom. Kljub svoji starosti se je takoj po prihodu med Slovence naučil slovenskega jezika in je po šestih mesecih že pridigal v našem jeziku. V vsem svojem pastirskem delu je skušal Slovence nadomestiti izgnane slovenske kapucine. Njegov naslednik o. Lovrenc je žal hotel vse preobrniti. Med drugim je ukinil slovenske pridige v samostanski cerkvi ter začel spodrivati slovenski verouk s tem, da je poslal italijanske kapucine v ljudske šole za katehete. Zaradi tega so ljudje začeli bojkotirati samostansko cerkev, čeprav so imeli v farni cerkvi, odkar je bil župnik g. Ivan Rejec konfiniran, le po eno sv. mašo ob nedeljah. Razumljivo je, da je vipavsko ljudstvo pozdravilo povratek opata Serafina. Ker bo upravitelj kriške fare šturski župnik g. Gregorec še nadalje maševal v farni cerkvi, bosta odslej v njej vsako nedeljo po dve sv. maši.

CERKVENE VESTI IZ JULJSKE KRAJINE

Trst, avgusta 1932. Dne 23. junija je bila slovesno posvečena nova cerkev sv. Janeza v Štivanu ob morju. V vojni porušena, je bila vsa na novo in više gori nad cesto zgrajena po italijanskem načinu. Posvetitev je izvršil tržaški škof Fogar.

V Nabrežini je praznoval tamošnji župnik Anton Grbec dne 17. julija 25-letnico mašništva. Župnija je priredila lepo slovesnost, s katero je pokazala svojo vdanost do dušnega pastirja. Priložnostni govor je imel dekan Klobučar iz Bovca.

V Dornbergu na Goriškem je dne 21. julija, na praznik sv. Danijela, farnega patrona praznoval 25-letnico mašništva župnik Josip Godnič.

Na Malijah v župniji Korte pri Piranu so blagoslovili novozgrajeno podružno cerkev. V Hrušici v Istri je dne 3. julija pel novo mašo kapucin o. Vilibald Novak, rojak iz Obrova pri Hrušici. — Tudi Pomjanska fara nad Koprom je imela podobno slovesnost. Rojak F. Košič iz vasice Kampela, frančiškan, je pel novo mašo 10. julija. Pridigal mu je brezovški župnik Adolf Simončič. O. Friderik Kosič polje v frančiškanske mislije na Kitajsko.

FAŠISTIČNA SEKIRA ODKRHNJENA

Trst, avgusta 1932. V Košani pri Sv. Petru na Krasu je bil pred časom neke noči onesnažen fašistovski znak na mostu, ki pelja u Zgornjo Košano. Ker je prav prejšnjega večera prišel iz Trsta k staršem Albert Cerkveni in ga je slučajno brigadir opazil, je moral on plačati to dejanje. Moral je presedeti v zaporu 8 dni, dokler niso odkrili organi javne varnosti zločinca v neki ženski, katera čaka v tržaških zaporih na obravnavo.

Jugoslovani naj bi sami lastnimi žulji gradili in vzdrževali šole za poitalijančevanje njihove dece!

Trst, augusta 1932. Italijanska šolska družba »Italia Redenta«, ki deluje že nekaj let v novih pokrajinah v Poadižji in Julijski Krajini, je zašla v zadnjem času v hude finančne stiske. Subvencije, ki jih prejema družba od države, pokrajinske uprave in raznih večjih občin, korporacij in ustanov, so se v zadnjem času tako zmanjšale, da je družba navezana v največji meri le še na prostovoljne prispevke zasebnikov. Družba, ki je pred kratkim sama vzdrževala poleg šolskih poslopij in učil tudi učiteljsko osebje, se je morala omejiti le na poslednje in še te stroške za osebje zmaguje v velikimi težavami. Pri vsem tem pa se noče odpovedati svojim načrtom, po katerih bi morali čim prej zrasti v vsaki večji »tujemodni vasi« njeni otroški vrtci.

V tržaški pokrajini ima ta poitalijančevalna družba že 22 otroških vrtcev, in sicer v Tržiču, Ronkih, Poljanu, Barokovljah, pri Sv. Križu, na Proseku, Opčinah, v Trebčah, Bazovici, Dolini, Devinu, Nabrežini, Sežani, Povirju, Storjah, Lokvi, Divači, Dutovljah, Tomaju, Senožečah, Postojni in St. Petru na Krasu. Stavbe otroških vrtcev v teh krajih so večinom ali last družbe, ali pa jih ima družba v najemu. Deloma so ji dale občine tudi brezplačno na razpolago primerne prostore. Po omenjenih načrtih bi se morali ustanoviti otroški vrtci še v vseh ostalih krajih, kjer je vsaj po 25 otrok, ki bi zahajali v vrtec, torej v vseh manjših podeželskih centrih s 500 in več prebivalci. Ustanovili naj bi se pa otroški vrtci tudi v manjših krajih, a tako da bi njihov delokrog obsegal še bližnja sosedna naselja. Konkretno ima družba namen, ustanoviti v tržaški pokrajini še 32 otroških vrtcev, in sicer na Kontovelju, Katinari, v Lonjerju, Gropadi, Padričah, na Kolonkovcu, v Boljuncu, Ricmanju, Škofljah, pri Sv. Antonu, na Doblodolu, v Velikem Repnu, Zgoniku, Koprivi, Kazljah, Rodiku, Barki, Košani, Vremah, Škofljah, Kalu pri St. Petru na Krasu, Trnju, Selcah, Palčjem, Radohovi vasi, Kleniku, Hrastju, Slavini Orehku, Kočah in Šmihelu.

KAKO POSTUPAJU FAŠISTI S NAŠIM LJUDIMA

Gorica, augusta 1932. Da su fašisti i kao pojedinci grubu u postupku s našim ljudima to je poznata stvar. Ko bi popisao sve slučajev, koji su se desili otkako je naš narod pod Italijom, dobio bi najinteresantniji dokument o grubosti fašista u odnosu prema čovjeku. O toliko opjevanoj »gentilezzi« i kavaljerstvu ni traga. O kulturi još manje. Tipičan slučaj desio se ovih dana u Ajdovščini. Sindikalni tajnik Pedezzi dakle jedan istaknuti nosilac kulture, u društvu s dvojicom svojih fašista čekao je 16 jula u zasjedbi domaćeg organistu Rojera. Bili su oboružani palicama. Kad je Rojer naišao, bio je od ovih junaka napadnut. Pedezzi je udario Rojera nekoliko puta štapom po glavi, po licu i po rukama takvom silom, da je Rojer pao na zemlju. Razbio mu je i nadočale. Rojer je dugo osjećao bolove od tih udara i zasjede. Tako eto postupaju fašisti s našim narodom u Julijskoj Krajini.

JOŠ NIJE ZAVRŠENA AFERA AVIJATIČARA KRIŽAJA.

Gorica, augusta 1932. U »Istri« je već bilo govora o reperkusijama, koje je u Ajdovščini imao bijeg avijatičara Križaja.

Radi tog njegovog bijega bila su u Ajdovščini provedena nekoja hapšenja, koja su izazvala ne samo ogorčenje nego i čuđenje: ko je mogao znati, da će Križaj pobjeći i ko ga je mogao u tome pomagati? Zar mu je trebalo i zar je uopće mogao imati pomagača u tom svom pothvatu? Sigurno i Talijani vide, da je to isključeno, ali oni i mimo toga provode u Ajdovščini »istragu« i hapse. Nijima i nije stalo da nešto o tom bijegu doznaju. Oni su uvjereni, da neće ništa o tome doznati, njima je samo do toga, da — hapse i muče naš narod. Bijeg avijatičara njima je samo izlika za proganjanje. Oni ne mogu Križaja da kazne, pa se zato osvećuju na njegovoj neudžnoj rodbini. Neki dan smo javili, da su u vezi s tim bijegom bili aretirani Rudolf Brajnik, Marica Faigelijska i Janez Faigeli. Bil, su nakon nekoliko dana pušteni iz zatvora. Dne 20. julija bio je ponovno aretiran Rudolf Brajnik te Marijan Lokar.

»TA JEZIK MORA IZGINITI...«

Gorica, jula 1932. V Ajdovščini je prišel nov sodnik iz Italije. Svoje zagrizenost je že razodel, saj se je o slovenščini izjavil: »Questo linguaggio deve sparire da questi luoghi« (Ta jezik mora izginiti iz teh krajev). Tako vladni funkcionarji sami zastupljajo ozračje.

Da bi uresničila družba te svoje načrte, so pričeli v poslednjih dneh siliti podeželske občine, naj na lastne stroške in s pomočjo prizadetega prebivalstva zgrade potrebne stavbe. Vsako tako poslopje mora imeti učilnico in majhno stanovanje za učiteljico. Pred poslopjem pa mora biti otroško igrišče.

Ljudje naj bi kar sami gradili te stavbe seveda po načrtih, ki jih bo preskrbela družba. In ni izključeno, da bodo kraški podežlati zares naglali slovenske kmete na tlako, tako da bodo z lastnimi žulji pripomogli, da se bo njihova deca čim prej potujčila.

Tako piše »Piccolo« od 5. augusta 1932.

»Piccolo« meni, da bi bilo najbolje, da bi vrtece zgradile same občine, ali pa kar sami vaščani (!); sicer bodo morali še dolgo čakati na tako veliko ugodnost, kakršno daje njihovim otrokom italijanski vrtec.

Zanimivo pa je pri vsem tem, kako družba utemeljuje potrebe italijanskih otroških vrtcev v slovenskih vaseh. Slovenska šolska mladina, pravi med drugim, bi se morala že od svojega tretjega leta dalje privaditi italijanščini in se je do prvega razreda ljudske šole že do cela naučiti. Še danes, ko je šola že deset let izključno italijanska, se pogosto ma dogajajo primeri, da morajo otroci po tri leta zahajati v prvi razred, pa ga še ne zdelajo in to le zaradi tega, ker ne znajo italijanščine. Taki primeri se dogajajo celo v najbližji okolici mest, kjer bi bilo pričakovati že sprčo povsem italijanske okolice, da otroci vsaj nekoliko obvladajo »sladko rodno govorico«. Tako utemeljitev pa pomeni z druge strani dvojno priznanje: Kako malo koristi toliko poveljevanja laška šola splošni izobrazbi slovenskih otrok in kako brezuspešno je vse fašistično nasilje nad našim kraškim ljudstvom in njegovo narodno, jezikovno in sploh kulturno lastnino.

ARETACIJE JUGOSLOVENA U VRTOJBI

Gorica, august 1932. U Vrtojbi su izvršene ovih dana neke aretacije, koje su izazvale veliko ogorčenje među pučanstvom. U zatvor je odvedeno nekoliko pravednih ljudi i to 20-godišnji Bruno Marušić, 34-godišnji Just Faganel, njegov brat i Franc Madon. Optuženi su, da su se u gostioni Josipa Bizjaka opirali policijskim agentima iz Gorice, koji su došli i htjeli ih istjerati iz gostione. Agenti su navodno došli u gostionu, jer je bila već prošla policijska ura i gostionu bi bila morala biti zatvorena. Kad su nastupili, gostioničar se htio opravdati a na njegovoj su strani bili i ubašeni. Predani su sudu, jer su suprotivili policijskim organima i bit će zato sudjeni. Takvih procesa u posljednje vrijeme u Julijskoj Krajini ima sve više, jer su policijski organi postali s našim narodom vrlo grubi, a narod je već počeo da gubi strpljivost i dolazi često do incidenata.

KONFINACIJE V GORIČKOJ

Gorica, augusta 1932. Pitanje one grupe istaknutih Slovenaca, koji su uhapšeni o Novoj godini u vezi s pogrebom blagopokojnog goričkog nadbiskupa dra Sedeja, napokon je zaključeno — konfinacijom. Pred komisijom za konfinacije na goričkoj prefekturi osuđeni su na pet godina konfinacije svećenik prof. Filip Terčelj, Darko Suligoj i Stanko Črnigoi.

Ta ista komisija osudila je ovih dana na konfinaciju od 4 godine g. Peršolju, a na 3 godine Borisa Mahne.

Pod strogi policijski nadzor stavila je Alojzija Bratuža i Poldu Kemperla, koji su bili u zatvoru zajedno s prof. Terčeljem.

RADIO JAVLJA SVIJETU DA JE JULIJSKA KRAJINA TALIJANSKA.

Trst, augusta 1932. Blizu Herpelja fašistička organizacija »Balilla« organizirala je ljetnu koloniju za školsku djecu. Ta kolonija zove se »Principessa Maria di Piemonte«. Pretprošle nedjelje bila je priređena neka fašistička parada za narod iz okolice. Priredbu je prenosio tršćanski radio da bi se Italijom pronio glas, koji bi svjedočio, da je Julijska Krajina sva talijanska.

PAD AVIJATIČARA

Postojna, augusta 1932. U okolici Postojne vrše se veliki manevri avijacijske eskadrile iz Vidma. Dne 28. julija srušio se jedan avijon. Avijatičar je ostao živ i ako malo ranjen.

izvršno je sredstvo za čišćenje želuca i crijeva

MAGNA
PURGA

čisti, bez boli, a brzo

MAGNA
PURGA

MAGNA
PURGA

preporuča se djeci i odraslima. U apotekama jedan omot stoji 4 dinara.

ORGANIZACIJA DOPOLAVORO SE ŠIRI PO KRASU.

Trst, augusta 1932. — Fašističke hijerarhije forsiraju organizovanje Dopolavora po Krasu, jer se nadaju, da će ta organizacija mnogo pridonijeti asimilaciji. Tako je ovih dana bio konstituiran Dopolavoro u Velikom Repenu (predsjednik A. Furlan), u Bazovici (predsjednik G. Essoppi) i u Košani (predsjednik G. Rihtig).

FAŠISTIČNE PLESNE PRIREDITVE IN NASHA MLADINA

Gorica, augusta 1932. Da bi fašisti pridobili našo mladino, jo vabijo na svoje zabave in plesne. Pristop k plesu, pa imajo samo tisti, ki se legitimirajo z izkaznico (Dopolavoro). Dne 17. VII. t. l. je bil ples v Šempetru. Fašistični velikaši so hoteli ob tej priliki pokazati svojo plesno umetnost. Da bi jih vsi videli, so najprej sami plesali nekaj komadov ob nazočnosti gledalcev. To je tudi fašistična vzgoja! (Mos).

AFERA S POŠKODOVANIM ARNALDO-VIM DREVESCEM V RENČAH SE NI KONČALA

Gorica, avgusta 1932. Zadeva o poškodovanem drevescu v Renčah še ni končana. Fašisti se niso zadovoljili, s tem da je šla tedaj šestorica nedolžnih fantov v zapore. Iščejo prilike, da bi se maščevali. Krčmar, ki ima gostilno v bližini mesta, ker se je izvršila »oskrumba«, je moral gostilno zapreti za 10 dni. Fašisti govore, da bi moral videti, kdo je izvršil oni zločin. (Mos).

ELEMENTARNE NESREČE V REŠKI DOLINI

Reška Dolina, avgusta 1932. Zadnji nalivi so povzročili na polju veliko škodo. Kmetje niso mogli pravočasno spraviti sena pod streho in ga je ponekod segnilo. Sade kaže slabo. Radi tega so kmetje v velikih skrbih in zlasti tam, kjer je bilo sadje edini vir dohodkov. (Mos).

KAKO TRŽAŠKI MAGISTRAT PLAČA POKOJNINE

Trst, avgusta 1932. Vsi upokojenci, katerim izplačuje pokojnine tržaški magistrat, se pritožujejo vsled nerednega prejemanja pokojnin. Nekaterim odtrgujejo mesečno od pokojnine preko 100 L. Veliko jih je tudi takih, ki že tri mesece niso dobili pokojnine. Zanimivo je, da odtrgujejo upokojencem tudi za naklade, ki so jih dobili že pred več leti. (Mos).

ISTARSKI KAMNOSEKI

Sv. Lovreč (Poreč-Istra), avgusta 1932. Pred 14 dnevi so odpustili iz tukajšnega kamnoloma, ki je last tvrdke »Orlato« vse kamnolomce in kamnoseke; skupno 40 oseb. Ti delavci so se preživljali izključno s kamnoseštvom. V Boldi so skrčili obrat na 1/3. Velike redukcije so bile tudi v vseh drugih kamnolomih. Že sedaj je velika beda. Kaj bo pa po zimi! (Mos).

KAKO SE TOLAŽIJO FAŠISTI?

Predsednik »Autonomnega konzorcija« (Consorzio autonomo) za Genova, markiz Negrotto Cambiaso je poročal 30. junija t. l. na plenarni seji o razvoju genovske luke z ozirom na razvoj automobilizma. V svojem poročilu ugotavlja, da je prišlo po železnici v genovsko luko:

Leta 1930. — 74.96%, leta 1931. — 72.48%, leta 1932. — 69.38% (?) — do 30. junija, celokupnega blaga. Nato skuša dokazati, da je nastala ta vrzel (padec) na račun razvoja automobilizma. Zopet ugotavlja, da je prišlo od 1. januarja 1931. v luko 13.590 kamionov z 59.145 tonami; odšlo pa je 29.590 kamionov z 141.105 tonami. S tem primerom, ki je statistično nepravilen, skuša Negrotto dokazati, da Genova ne propada. Automobilizem (avtomobilski promet) se je v zadnjih letih res nekoliko izpopolnil, nikakor pa ne tako, da bi dopolnil to vrzel. Prva statistika, nam jasno kaže padec prometa (trgovine), druga pa ogromno pasivnost italijanskega gospodarstva. Blago, ki ga izvažajo iz luke s kamijoni namreč ne gre v inozemstvo! (Mos).

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADIŠTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLJSKIH ŠTOFOVA

PAR IZVLEČKOV IZ PISEM KI SO PISANA V ZAPORU

Trst, avgusta 1932. Nekdo, obsojen na 10 let zapora piše:

»Ko sem pasel med vojno živino na domači gmajni, sem večkrat čital letake pisane v lepi slovenščini, ki so jih metali zrakoplovi ital. armade. Obljubljali so nam gore in morja, to se pravi vse česar si more pozeleti kako ljudstvo. Obljube so danes pozabljene in mi trpimo v laških ječah.«

»Imenovali so mi že uradnega zagovornika in sem že govoril z njim. Zanimal se je pa le za to, če bi mu še kaj dodal k onemu, kar dobi od sodišča.«

»Tako vidiš je. Moj zločin je, da sem ljubil svoj materini jezik, ki je tako preganjan. Seveda pravijo da ni, a dejstva v naših kraljih dovolj jasno pričajo o tem. Po dvanajset mesecih samotnosti sem dobil zopet družbo...«

MARINELLI O SLOVENCIH

Italijanski geograf Giovanni Marinelli ugotavlja v »Atti del R. Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti« (6. serie) leta 1884—85, da je bilo na Goriškem leta 1846 od 100 prebivalcev 32 Italijanov, 67 Slovencev; leta 1880 od 100 prebivalcev 35 Italijanov 63 Slovencev. V Gorici je odpadlo leta 1846 na sto prebivalcev 55 Italijanov.

Marinelli pravi, da se kljub padcu lahko sklepa, da bo kmalu krenila statistika v nasprotno smer. Poznejše statistike nam jasno kažejo, da se je to res zgodilo! (Mos)

MLADI FAŠISTI VJEŽBAJU SE U RATNOJ SPREMNOSTI ZA OBRANU TRSTA OD NEPRIJATELJA.

Trst, avgusta 1932. — Ovoga leta več je nekoliko puta bila iznenadna mobilizacija fašističkih borbenih jedinica, naročito avangarde, koja se odgaja strogo vojnički u spremnosti za pravi rat. Pred nekoliko dana jedne noći trščanska je periferija do Katinare bila sva uzbudjena, jer su avangardisti na konjima i biciklima bili mobilizirani da suzbiju neprijatelja, koji je s te strane »navalio na Trst«. Razumije se »neprijatelj« je bio junački odbijen i avangardisti su još jednom posvjedočili, da su sposobni da brane Trst pred svakom eventualnošću.

POL MILIJONA LIR ZARADI TIHOTAPSTVA.

Reka, avgusta 1932. Pred reškim sudišćem se je vršil v pred dnevi proces proti 62-letnjemu Nikolaju Jelečiću iz Poljan. Imel je trgovino in pred kratkim so našli v njegovem skladištu skoraj 10.000 kg kave in nad 22.000 kilogramov sladkorja. Dognali so, da je vtihotapil vse to blago iz reške proste cone. — Imel je pomagace, ki jih pa niso izsledili. Obsojen je bil na 552.970 lir globe in plačilo vseh sodniških in odvetniških stroškov. Globo bo plačal v velikim delu z blagom, ki so ga mu zaplenili.

PRED SODIŠĆEM ZARADI BEGA ČEZ MEJO.

Gorica, jula 1932. Pred goriškim sodnikom se je te dni zagovarjal 20 letni Vincenc Mavrič, katerega priimek so pred kratkim spremenili v Mauri, doma iz Prelesja pri Anhovem, zaradi bega čez mejo in drugih prestopkov. Bil je pogojno obsojen na 6 mesecev ječe in 3100 lir denarne kazni.

Razne vijesti
FOND „ISTRE“

Da se održi ovaj naš potrebiti list, jedino glasilo Jugoslavena iz Julijske Krajine, uprava »Istre« čini velike napore. Provođi se stroga štednja, reducira se troškovi, utjeruju se zaostale pretplate, ulaže se veliki trud za akviziciju oglasa itd. Sve to nije još dovoljno i naša je uprava u posljednjem broju na čitatelje uputila apel, da sabiru za fond lista. Osnovan je Fond »Istre« po uzoru ostalih borbenih listova, a naročito po uzoru antifašističke štampe, koja se izdržava gotovo isključivo ovakvim fondovima. Nadamo se, da će taj apel imati odjeka i da će se naše organizacije, pojedinci, ko većim ko manjim doprinosom odazvati i da će svako učiniti ono što može za spas lista »Istre«. Naročito organizacije emigranata, koje sada priređuju svoje zabave i veselice mogu da podupru list sakupljanjem za »Istru«.

U posljednjem broju zabilježili smo svotu fonda od 250 dinara. Toj svoti pribrajam danas sljedeće doprinose u fond lista: Petar Prodan učitelj Bački Monoštor, 20 dinara, M. Zmak, Maribor 5 din, M. Ivančić, Šibenik 3 din, Dr. B. Bolč, Beograd 50 din, Društvo »Soča« Celje 10 din, Dr. J. Bončina din 5, Jakov Soklić, župnik, Sv. Vid 10 din, S. Slavić Brod 25 din, R. Mandić Split 20 din, Roko Mikolavčić, Moselle Francuska 22 din. Novi doprinosi iznose ukupno 170 din. U fond je do sada prispjelo 420 dinara.

UPRAVA PORUČUJE...

1. augusta poslali smo svim dužnicima još jednu opomenu i priložili smo im ček s molbom da izvrše svoju dužnost prema listu. Molimo ih i ovim putem, da se odazovu tom pozivu. Neka uvažuje, da nas slanje opomena stoji mnogo — svaki put preko hiljadu dinara!

Sad imaju svi dužnici čekove i niko ne može da se ispričava — pomanjkanjem čeka!

Organizacije i pojedince, kojima smo poslali spiskove dužnika kod kojih treba inkasirati zaostale pretplate, molimo da se jave i da tu zadaću što prije i što savjesnije obave!

One organizacije, koje još nisu dobile takve spiskove dobit će ih doskora.

Uprava.

ISTARSKI DAN U OSIJEKU.

Dne 11 o. mj. priređen je u Osijeku istarski dan. Tom prilikom sakupljali su se javno prilozi za istarske izbjeglice.

EMIGRANTKA BRATOM EMIGRANTOM!

Kako naj bi se ne odzvali vsj emigranti klicu za podpiranje »Istre«? Saj je to list, za katerega se mora brigati vsak emigrant kateri je po rojstvu in ljubezni tesno združen z našimi ljudmi onkraj meje, podpirati ga mora po svojih močeh, da ta list, ki je verni donášalec poročil iz naše domovine, ne propada.

Kot sama nestrpno čakam lista »Istra«, se mi zdi, da ga mora vsak primorec! Čakam ga s brepenenjem in strahom, kajti kot je veliko brepenenje slišati glas iz Primorskega, prav takšaa je bojazan pred žalostnimi vestmi, katere pa moramo tudi zvedeti, če nam usoda naših bratov leži na srcu. Ali se vam ne zdi, emigranti, da stoji »Istra« vedno čuječa med našimi brati? Ali se vam ne zdi, da trpi in joka z njimi in ali ne čutite, kako vejeta iz nje vsa otožnost in beda naših ljudi? In prav zato se moramo »Istre« okleniti z ono ljubeznišo, kot se ona oklepa naših bratov in sestra onstran meje.

Večkrat se mi orosi oko ob čitanju poročil v »Istri«, ker premnogokrat stoji znana mi imena v njih in jokam lahko s prizadetima, jokam s pomilovanjem in ljubeznišo: domovina moja, ljudje moji! Kako rada bi mnogo napravila za vas, pa imam le srce, katero čuti z vami, se žalosti in upa, imam dušo, katera je, kot vaša, živelja in trdo prirastla na kraška tla.

Vidim svoje ljudi, kako se borijo za obstanek svojih domacij, vidim jih, kako se brezupno ozirajo po njihovem hirajočem imetju, pa čutim tudi, kako jih tare skrb največjih skrbi: njih otroci so oropani vsega, njih mladež raste in se vzgaja v ironičnem nasprotju njihovih ognjišč in zato se jim krivi hrbet pod bremenom dvojne-ga gorja. Oni, kateri bi jim morali biti v pobudo so odšli, so emigrirali — oni kateri so ostali, doprinašajo žrtve, trpe, hirajo po ječah! Kako mora biti vsakemu emigrantu pri srcu? Ali mora pozabiti svojih bratov, kateri trpe, ker sta jim jezik in zemlja sveta?

PROPAGANDISTIČKI IZLET U NOVI SAD.

Društvo »Istra — Trst — Gorica« iz Beograda, kao organizacija jugoslov. izbjeglica iz Istre i svih otkrnutih naših krajeva, sa svojom »Omladinskom seccijom«, priređuje u nedelju, dne 14. augusta o. g. veliki propagandistički izlet u Novi Sad, u koju svrhu im društvo »Istra«, Novi Sad, priređuje svečani doček, sa ovim programom:

1. Sastanak cjelokupnog članstva najkasnije do 7½ sati u lutro pred Sokola-

nom, odakle se uz pratnju Sokolske muzike kreće korporativno na kolodvor.

2. Doček gostiju u 8.31 na željezničkoj stanici.

3. Po ustanovljenom rasporedu kreće se sa muzikom i zastavom kroz Novosadske glavne ulice do Sokolane, gdje će se.

4. održati zajednički sastanak i zbor, na kom će govoriti predstavnici društva iz Beograda i našeg Saveza te g. Marin Glavina iz Novoga Sada.

5. O podne prisustvuju gosti zajedničkom ručku.

6. Iza ručka međusobno upoznavanje i slobodna zabava sa deklamacijama, pjevanjem, glazbom i t. d. do povratka gostiju u Beograd.

Da bi ova manifestacija i propaganda naše ideje bila zaista dostojna predstavnika jednog dijela našeg slavenskog naroda, koji usprkos svih nevolja neće i ne smije da propadne, pozivate se, da se tog dana nadijete svi na okupu. Među svojim znancima širite što veću propagandu za taj dan. Svi Istrani i primorci, nastanjeni u Novom Sadu i okolini moraju prisustvovati dočeku! Povedite sobom sve svoje: žene, djecu, staro i mlado. Sve se mora staviti gostima i društvu na raspoloženje!

NAŠI V ŠKOFJI LOKI.

Jugoslovenska emigracija, rastresena po škofjeloškim gričevju, v Poljanski in Selški dolini, že dolgo pogreša svoje organizacije, kjer bi se vzdrževala družabnost, gojil stik z domom, se spoznavali ljudje, ki so morali bežati z rodne grude, in ki bi bi se smotreno podpirali. Ta emigracija se je 5. maja letos zbrala v škofji Loki na pripravljalnem sestanku v Sokolskem domu, obenem z delegati drugih že obstoječih društev in je sklenila tudi sama združiti se v samostojnem društvu. Izvojen je bil pripravljalni odbor, ki je šel pridno na delo in sad dvomesečnega truda bo ustanovni občni zbor v nedeljo 14. t. m. dopoldne v mali dvorani Sokolskega doma v Škofji Loki, katerega se bodo udeležila tudi druga bratska društva. Po občnem zboru se bodo udeleženci poklonili manom zaslužnega narodnega delavca in škofjeloškega rojaka pokojnega Ivana Dolinarja, popoldne pa bo ob sodelovanju bratskih društev vrtna koncertna prireditev v restavraciji pri »Otetus«. Rojaki! Podprite društvo v njegovem humanitarnem strem-ljenju z udeležbo, še prej pa s tem, da se vsi do zadnjega v društvu včlanite! To je sveta dolžnost vsakega emigranta.

DR. ALOJZ GRADNIK POTPRETSJEDNIK VIŠEG POKRAJINSKOG SUDA U LJUBLJANI.

Za potpretsjednika »Višjega dežel-noga sodišča« u Ljubljani imenovan je kraljevim ukazom sudac toga suda g. dr. Alojz Gradnik, poznati naš pjesnik.

LOŠA SREĆA TALIJANSKOG ŠPIJUNA.

Švicarske vlasti dale su nedavno izagnati Talijana Piraila, koji je godinama živio u Zürichu i denuncirao Talijane emigrante koji su živjeli u Švicarskoj. On je svakog dana slao opširne izvještaje talijanskoj vladi o kretanju svih onih Talijana, koji su se posljednjih godina iselili iz Italije u Švicarsku. Kada su vlasti saznale za ovaj »patriotski rad« Piraila, dale su mu izgon. Na granici su Piraila dočekali neki Talijani, koji su saznali, da ih je on denuncirao, pa su ga na mrtvo ime istukli, tako da su ga morali unijeti u vlak, koji je krenuo za Italiju.

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 26.)

Dolje u selu oglasila se bojna trublja. Sjene, koje su se bile okupile u uskom krugu oko sela, iznenada su oživjele, kriknule, skočile i jurnule, derući se, među kuće. Susretale su se, prepoznavale i u divljem trku jurile, jurile... Vršile su krvavi juriš, s vikom i krikom. Ali nigdje nije bilo u selu ni žive duše, niti jedno svjetlo nije padalo na cestu. Ljudi su slušali glasove iza prozora i vratiju. Nekoji su se probudili iz sna i žurno se oblačili. Djeca su zaplakala. Žene su molile. Strašna vika izazvala je pomisao, da se bliža pokolj. Svako je mislio, da je već čitavo selo poklano, samo on još nije došao na red.

Napadači su mislili, da ih u tišini i praznini sela čeka zasjeda. Spopao ih je ispočetka strah, zato su i vikali da se okuraže. Okupili su se na cesti u grupi i gledali su u pročelja mirnih i mračnih kuća te u prozore kao u oslijepljene oči i pazili su na svaku sjenu, koja se micala...

Čulo se samo po neki glas zaplakanog djeteta i po neki tanki ženski glas, koji je dijete mirio. I onda je jedan izmedju crnih iz sve snage kriknuo »Eja, eja, alalal!«

Svi su ponovili taj poklik za njim. Jedamput, dva puta, tri puta... Uvijek glasnije, srditije, divlje. Kao da hoće tim poklikom izazvati selo, sve svoje sakrivene protivnike.

Ali to nije pomagalo. Selo je bilo tiho i dalje. Utihnulo je u grozi i čekanju. Selo je drhtalo od iščekivanja nečeg strašnog. Oči su u tamnim izbama gledale u tamu netremice, usta su utihnula i bila su bez daha.

Kovač je stajao iza poluzatvorenih vratiju i gledao je na ugao susjedne kuće. Uz kovača stajao je kolac. Kovač je drhtao cijelim živoform, ali savladao se svom silom, da ne jurne iz kuće...

Odjeknula je salva iz pušaka crnih. Strašno su odjeknuli hitci među kućama. Na pucanj slijedio je novi poklik i onda su crni zapjevali himnu. Pesnice ljudi u tamnim kućama stiskale su se, ali nisu znali što se događa i nisu mogli ni slutiti što će još biti. Dok su još pjevali himnu crni su se razvrstali i otkorakali su prama školi, koja je još uvijek bila rasvijetljena, a na prozorima su se opažale sjene...

Ciril se nagnuo nad čovjekom, kojeg je oborio na zemlju. Što je učinio? Kakve nedogledne posljedice može to sada da ima? To nije mislio, kad se oborio na njega. To nije ni mogao onog časa pomisliti. Krv je u njemu vrela i zašto je on došao ova-mo. Užgao je žigicu i osvjetlio je lice stranca.

Nad lijevim uhom imao je modricu, a tanak mlaz krvi tekao je uz uho po licu.

Nagnuo se još niže nad njega. Disao je. Bila je to samo nesvjestica iz koje je mogao svakog časa da se probudi.

Gdje je vidio tog čovjeka? Zar nije to onaj, koji je stajao uz automobil, kad se vozio kroz varoš i govorio je s Karmen? Užgao je još jednu žigicu i štitio je rukom njezin plamen i prepoznao je po sjećanju to lice. Njezin brat?!

U selu je nastala opća vika, bojni poklici, pucani, crna bojna himna dizala se izrad sela i igrala se plamenom i krvlju.

To je djelovalo na Cirila. On je u prvom momentu osjetio neko smilovanje prema tom čovjeku. Htio ga je dignuti, donijeti mu vode i probuditi ga k svijesti. A sad ga je opet naglo zamrzio.

— Pas — govorio je Ciril u sebi. Tučete nas po jednom licu, pa zar da vam ponudimo još i ono drugo? Tvoj otac otišao je u grad da denuncira i laže, a ti si s karabinkom napao moje selo. Moje selo!

Uzeo je karabinku u ruku i naslonio se na nju. Poslušao je bojni pjesmu, koja se udaljavala cestom prama školi i mislio je. Sjetio se na posljedice. Sjetio

i na bjeloputnu Karmen, koja će plakati. Pomislio je na sebe. Iz velikog pisca, kojeg je čitao nekoć dizao se u njemu pacifist, iz propovijedi, koju je slušao bogzna kada, zvučile su u sjećanju riječi:

— Zar si ti pozvan da budeš sudac?

Odgovarao je sam sebi drugim riječima:

— Ko se mača laća, od mača će i poginuti.

Dignuo je karabinku mahnuo je njome po zraku i bacio je da je pala u velikom luku usred vinograda.

Ti mgestom pobjedio je čovjek u njemu. Prignuo se i zgrabio šaku hladne zemlje, koju je pritisnuo mladiću na glavu.

— Gledaj, govorio je poluglasno, — hoću da ti dokažem, da je čovjek više nego tvoja država, da je ljubav veća nego neprijateljstvo i mržnja... Ti bi me bio radi tvoje države ubio, a ja te radi čovječanstva oživljujem i ako si sin janjičara!

Milicioner se je za nekoliko trenutaka probudio trgnuo se i pokušao je da otvori oči. Tad je Ciril ustao naglo, još se jednom osvrnuo i nestao stazom.

Iz blizine škole čulo se govorenje. Tamo su fašisti pred učiteljem Zorzutom, koji se baš bio vratio iz varoši i posavjetovali su se.

Zorzut je rastegnuto pred njima zastavu, o kojoj je visio još komad stijega. Bila je na dvije strane rastrgana i cestnom prašinom umazana.

— Gdje su ljudi? — pitali su ga fašisti.

— Posakrivali su se u kućama.

— Da nisu u zasjedi...

Zorzut je učinio znak ramenima i rekao »Sum-njam. Kad bi to bilo bili bi se već pokazali...«

Dogovarali su se, što da rade.

— Zgrabite kovača i zatvorite ga! To je volja svijui. Béz njega bit će selo mirno.

— Gdje je kovač? — pitali su ga.

Zorzut nije imao odvažnosti, da im to kaže.

— Ljudi me poznaju — govorio je. — Vi ćete otići, a ja ću poslije sam ostati u selu...

(Nastavit će se.)

PRIMORSKA VESELICA »NANOSA« NA MARIBORSKEM POBREŽJU.

Agilno primorsko emigrantsko društvo »Nanos« je priredilo pri Renčiju na Pobrežju veliko poletno veselico na prostem in v dvorani, ki je zbrala več sto Primorcev in Primork, pa tudi domačinov iz mesta in okolice. Mlado društvo je nastopilo v dvorani s deklamacijami, petjem mešanega, moškega in ženskega zbora, alegorijami in enodejankami. Tako igralci kakor pevci so pokazali, da so se svojega dela lotili resno in z vnmom ter dosegli že v kratkem času prav lepe uspehe. Prireditelj je potekla v najlepšem redu in se zaključila šele pozno zvečer.

MLADINSKA SEKCIJA »SOČE« V CELJU

V četrtek, dne 21. julija je pripravljani odbor mladinske sekcije predal na ustanovnem običnem zboru posle novemu odboru.

Pripravljani odbor je imel nalogo pripraviti emigrantsko mladino za delo v sekciji. To nalogo je uspešno dovršil s sestanki, predavanji, debatami i t. d. Priredil pa je tudi predavanja za ostalo mladino (povečini srednješolsko) in stem vršil važno kulturno nalogo. Odbor je sestavljal za sekcijo osnutek pravil, ki jih je občni zbor z malenkostnimi spremembami sprejel v celoti.

Novi odbor se je z vsem mladostnim elanom vrgel na delo in želimo da bi pod vodstvom pridnega predsednika uspešno deloval po danih smernicah. V sekciji se pripravljajo godbeni odsek, pevski odsek, čitalnica in knjižnica za katero je odbor pokrenil obširno nabiralno akcijo, kajti boljše in koristnejše je, da prebira knjige mladina, kot pa da ležijo kje na podstrešju v prahu razni golazni na raspolago.

Povdarjamo pa, da sekcija deluje popolnoma samostojno, brez upliva starejših Sočanov, kajti izkušnja uči, da stari in mladi nimajo vedno istih idej in lahko bi prišlo do nesporazumljenja. Celjsko »Sočo« in M. S. S. veže le referent, ki poroča »Soči« o delovanju sekcije.

Upamo da se bo celjska emigrantska mladina sedaj, ko ima svoje društvo, razmahnila in pokazala z idealnim delom ljubezen do domovine in do trpečih bratov onstran meja. Želimo ji na poti do cilja, ki ne bo vedno s rožicami posuta, kar največ sreče in uspehov. — ir.

»EMIGRANTSKA MLADINA V CELJU SE ORGANIZIRA!«

Pod tem naslovom smo v številki z dne 29. VII. poročali o novem razmahu pokreta med emigrantsko mladino v Celju, ki se pridno zbira in organizira. V poročilo se je vrnila mala pomora, ki bi se utegnila napačno tolmačiti, namreč, da ni dobro, da so v odboru sami študenti. To je glasom poročila in referata na občem zboru razumeti tako, da se k delu pritegnejo vsi sloji, kar jih obseja emigrantski naraščaj v Celju, da se tako zanimanje za pokret razširi povsod, da se s tem dokumentira znani skrajno demokratiški princip, ki je v krvi Primorcev, in da se dijaki, kateri so do sedaj skoraj sami delali, kolikor toliko razbremenijo.

PRIMORSKA NOVA MAŠA V SLOVENSKI KRAJINI.

Dne 7. avgusta je imel v Benici svojo prvo daritev g. Franc Podgornik. Benica je nova vas — naseljenci so tu sami primorski kolonisti. Maša je bila na prostem. G. novomašniku so asistirali gg. dekan Jerič, sošolec novomašnika Uranjek in domači kaplan. Med pridigo, ki jo je imel g. dr. Knavs, se je marsikatero oko orosilo. Novomašnik je begunec, bivši učenec sedanega svojega pridigarja. Ko je pridigar omenil svetogorko Marijo pri Gorici, Kalvarijo, po kateri so šli primorski begunci, njihovo življenje po vojni — tudi novomašnikovo — so ljudje-Primorci začeli jokati. Pridigar se je spomnil tudi bratov, ki na lastni grobi trpijo kruto preganjanje. Naprosil je novomašnika, naj se vseh teh spomni pri svoji prvi daritvi.

PRIMORSKI DRUŽABNI VEČER V CELJU.

V soboto 6. t. m. zvečer se je vršil v restavraciji pri Skalni kleti v Zavodni družabni večer, ki ga je priredilo primorsko društvo Soča, v katerem so večletni skoro vsi v Celju bivajoči Primorci. Čisti dobiček je namenil odbor za podporo revnih Primorcev. Prireditelj je bila prav dobro obiskana. Poleg mnogih Primorcev se je udeležilo zabave tudi mnogo meščanov in podčastnikov celjske garnizije. Pokazali so s tem, da imajo mnogo razumevanja za težnje naših Primorcev in prav tako za trpljenje in bridkosti, ki jih morajo prestat naši bratje onkraj meja, ki čečijo pod bičem, ki ga vhiti nad njimi italijanski fašizem.

Na dnevnem redu zabavnega večera so bile pevske točke, šaljivi prizori in še mnogo drugega veselja, tako da mislimo, da so bili vsi obiskovalci prav zadovoljni z večerom. Pevske točke je izvajalo pod vodstvom svojega pevovodje g. Videčnika agilno pevsko društvo »Olika«, katerega člani so po večini sami Primorci. Sploh moramo priznati, da so Primorci v Celju zelo delavni v društvenem pogledu. Pevci so razveseljevali poslušalce do pozne noči s svojim lepim petjem, tako da je bilo vsem prijateljem lepe slovenske pesmi žal, ko je okrog polnoči utihnilo petje. — Mnogo smeha so vzbujali med občinstvom tudi šaljivi prizori. — Veselo raspoloženje občinstva je trajalo do zgodnjega jutra

Nesrečna smrt našega rojaka v ljubljanskih zaporih

»Kradel ne bom! Nazaj v Idrijo ne grem, dokler...«

Ljubljana, dne 26. julija 1932. Preteklo soboto se je obesil v tukajšnjem preiskovalnem zaporu naš emigrant Leopold Lukan iz Idrije. Njegova smrt je zvedela naša idrijska kolonija šele iz poročila »Slovenca« in »Jutra«. Revež pa je spal že spanje Pravičnega.

Ker je dogodek nad vse upravičeno razburil naše rojake, posebno še naše delavstvo, ki je moralo zapustiti rodno mesto prav zadnje čase, se je pisec teh vrstic do podrobnega informiral na vseh mogočih krajih in evo resnični položaj dogodka.

Še preje pa naj navedem kar je pisal »Slovenec« od 18. julija: »Orožniki so v soboto ob 12.45 pripeljali iz Št. Vida nad Ljubljano v sodno zapore Ljubljanskega deželnega sodišča Leopolda Lukana, ki je italijanski državljani, rojen 30. oktobra 1902. v Sp. Kanomli pri Idriji in ki je zadnji čas stanoval v Ljubljani, Florjanska ulica. Lukan je brez posla. Osumljen je bil, da je 12. julija v noči skušal s še nekim starejšim možakarjem v stanovanju krojaškega mojstra Menarta. Ko je bil Lukan v soboto pop. sam v celici preizkovalnega zapora je najprej z vso silo butnil z glavo v železje centralne kurjave nato vzel blačni jermen, ga privezal na železje centralne kurjave, napravil zanko, jo djal čez glavo okoli vratu in se ležeč obesil. Okoli 15. so ga opazili nepremično ležečega. Vsak pokus obditi ga k življenju je bil zaman. Včeraj so Lukana na tišem pokopali. — »Jutra« je bilo to pot še veliko bolje informirano (»Jutra« od 19. t. m.): »V sredo okoli 18.30 se je v Št. Vidu nad Ljubljano pojavil nepoznan mladenič. Drvarja Janeza Bučana, ki je sekal dva pri cerkovniku, je vprašal, če stanuje v hiši št. 21 več strank in kdo stanuje, če so bogati in če imajo ljudje kaj denarja. Mladenič se je zelo sumljivo sukal okoli hiše. Šel je tudi v cerkev in je ogledoval oltarje, dokler ni prišel krojaški pomočnik Janez Pipan, ki je zaposlen pri krojaču in cerkovniku Menartu, in pozival mladeniča, naj se odpravljaj iz cerkve. Ta mu je osono odvrnil: — Kaj me še iz cerkve podite? Ali se ne smem pomoliti svojemu patronu sv. Antonu? — Po noči sta poskušala dva neznanca vlomiti v cerkovnikovo hišo. Pristavila sta želestvo, da bi splezala skozi višje okno notri. Pes-čuvaj je začel silno lajati. Zbudili so se domačji in pogledali, kaj se dogaja. Ko sta neznanca opazila da sta v nevarnosti, sta jo jedrno odkurila. Pozneje so šentviški orožniki aretirali samskega delavca v Sp. Kanomli pri Idriji rojenega Leopolda Lukana, ki je bil že dalje časa brezposlen. Lukan je odločno zanikal, da bi bil poskušil vlomiti v cerkovnikovo stanovanje. Itd. Tako v »Slovenca« in »Jutra«... Pokojni Lukan, ki zapuša mater-vdovo

in dve sestri je bil do julija t. l. rudar v svojem rojstnem kraju. Predlanski Božič je prišel v Idrijo izredni politični komisar za rudnik cav. Plinio Mutto, odposlan direktno iz Rima, da razčisti »razmere«. Gospodom pač ni bila po volji naša trdna rudarska zaveza, še najbolj je šlo »gospodom« navzkrižno, da sami inženjeri (čisti Labi!) vedno odklanjajo, da bi se odpustilo rudarje — roje-ne »knape«! Da razčisti te razmere je bilo treba poklicati inženjerja — seveda viteza — ki bo čisto iz »nacionalnih« vidikov rešil zamotan voz. In res. Gospodu Muttiju se je le kmalu posrečilo. Redukcija je sledila redukciji. Reducirani so bili seveda oni rudarji, ki niso bili v »Dopolavoru«, oni, ki niso hoteli spreminiti priimka, skratko: naši najzavednejši! Med temi je bil seveda tudi Lukan. Po redukciji je kmalu prišel v Jugoslavijo in je bil do aprila t. l. zaposlen kot rudar-vozač v Zenici in Brezi. Njegovo rablo zdravje pa mu ni dopustilo takega napornega dela kot je v bosanskih premogokopih. Zato je prišel zapet v Ljubljano, da si poišče primernejšega dela. Le kmalu je dobil delo kot malovar pri tukajšnjih stavbnih podjetjih in ravno pri tem delu se je v začetku t. m. nevarno ponesrečil, tako, da se je zadnje čase zdravil v tukajšnjem OUZD.

Ko je nekoliko okrevaj si je znova pričel iskati dela, samo lažjega! Zvedel je za naslov svojega sorojaka učitelja g. Bajca, ki stanuje v Št. Vidu št. 21. In le po tem je spraševal usodnega dne! Podpisani, ki pozna osebo prav dobro pokojnika še od doma, je z njim zadnjič govoril takol, ko se je vrnil iz Št. Vida in sicer v sredo, 13. t. m. Nato je ostal z ostalimi Idričani do pet-pa popoldne. Po tem času ne ve nihče izmed sorojakov kje je bil. To pot sva se rajgovarjala zelo dolgo. Pravil mi je sam, da ne gre v Idrijo, dokler... Ni pač tak, je dejal, da bi moral blatiiti mater Jugoslavijo samo zato, da ne gre radi ilegalnega prekoračenja meje v zapor ali zato, da dobi malenkostno delo! In še: »Raje umrem tukaj od lakote Tudi prositi ne morem, a kradel ne bom!«

Smrtna kosa je že drugič posegla med reducirane rudarje. Prvi je bil pokojni Anže Bizjak katerega je ugrabil knapovska sušica v Sremskem rudniku. Zapustil je ženo in devet nepreskrbljenih otrok in to brez vsakega zaslužka, brez pokojnine! (Zasluženo pokojnino so fašisti namreč vsem vzeli!)

Pokojni Polde počiva na pokopališču pri sv. Križu v osmem grobu, četrta vrsta od kamna št. 143. Njegovi prijatelji — rudarji, če tudi brez stalnega dela, že zbirajo za skromen nagrobni kamen.

S. F.-iž

NAŠI DRAGI »ISTRI«!

Št. Vid nad Ljubljano,

9. avgusta 1932.

Zdiš se mi kot mati, vedno sem pri tebi, a še najraje takrat, ko mi je težko pri srcu...

Sinoči se mi je dogodil naslednji slučaj: Ko sem pripravljal lastnega tovarisa v tukajšnji znani zavod, ki slovi daleč naokrog, naju je sprejel neki prečastiti gospod z dokaj lepim nagovorom: »Vsi Primorci so same barabe! Nič drugega ne zaslužite, kot to, da bi vas zapodili orožniki vse čez mejo. Ni dolgo tega ko sem bil v Trstu in tedaj sem videl, da so Tržičani same barabe!«

Kaj bi rekli gospod urednik, ali je tak vzgojitelj mladine res vzgojitelj? — Za mene odgovor je nepotreben. — s. f.

JOŠ O TALIJANSKIM »ARGUMENTIMA« O DALMACIJI

Članku pod gornjim naslovom uvrštenom u 30-31. broju Vašeg lista, kojim g. Ljubidrag Garčina vrlo uspešno obara »argumente«. Biscottini-a, htio bih nadodati par riječi, i ako je gospodi, kojima se silno otvorio apetit na Dalmaciju, suvišno dokazivati, ono što oni i sami dobro znadu, da su svi ti njihovi »argumenti« fanfaronade i da su neki od tih »argumenata« djetinja-sto smiješni. Pozivati se na arhitekturu kao dokaz, da gradjevine talijanske u Dalmaciji »documentano l'italianita della Dalmazia«, je više nego naivnost. Ta u ono doba su Talijani, kao graditelji i majstori, gradili po cijeloj srednjoj Evropi slične zgrade. Pa i sam Zagreb je pozvao Talijana Girolama Arconattia (1242.) da mu gradi utvrde i Medvedgrad. A i bosanski kraljevi imali su Talijane za graditelje svojih dvoraca i crkava (Jaice itd.). Je li može gospodin Biscottini na osnovi ovih i takovih »argumenata« svojatati i ove krajeve za Italiju? Tako isto je i sa »argumentom« »Lingua«. Iako se statut magistratski, i neka korespondencija, vodila i talijanskim jezikom — a naročito u diplomatskim uzancama, to još uvijek ne znači ništa! Jer u ono doba, lojalni hrvatski element, bio je vrlo tolerantan spram one šačice Latina i njihovih srodnika, koji su ostali u gradovima Dalmacije i Hrv. Primorja (a da uvi-jele intrigiraju i šuraju sa Venecijom) i takovima za volju, pogotovo kad su si uzurpirali neku zvaničnu ulogu, kao senatori na upravi varošici, često puta su naši dobroćudni Hrvati dopuštali, da svoj talijanski jezik proguraju u službene spise i korespondenciju varošica na moru; pogotovo kad je sličan uzus sa latinskim vladao i u Hrvatskoj i Ugarskoj. Taj argument uzimati kao dokaz za »l'italianita della Dalmazia« upravo je apsurdan.

Svi ti »argumenti« mogu se stvarno pobiti kad bi mi »zagrizli« u tu temu, koja bi za nas značila lupati šakom po moru. Ali to bi naši prijatelji izvrtali po onoj »chi si scusa, si accusa«. (pl. K.)

ITALIJANI VEDNO ENAKI (IZ MOJE KNJIGE »GORISKI SLOVENCI«)

Pod naslovom »Province italiane in Slovenici« ter podnaslovom »Italijanska nadutost 1866 kakor 1918.« je v moji knjigi, ki izide v septembru, tudi naslednji sestavek:

Goriški dopisnik A. B. v celovškem »Slovenca« od 30. junija 1866. pripoveduje po milanski »Perseveranza« o predavanju znanega nadutega profesorja Amato Amati-la v »Istituto lombardo di scienze e lettere«, kjer je trdil, da vzhodne meje po vojni ne morejo biti tam neke ob Soči, marveč od Koroških in Julijskih alp daleč proti vshodu. Govorih je o strateški važnosti Julijskih Alp in istrskih luk za zjedini-je Italijo. Saj so vse te dežele vendar italijanske, kajti avstrijska vlada je imena krajev, rek in gora itd. nalašč potužila, da bi tako spravila v dvom čisto italijanstvo teh krajev.

Amati predlaga, naj se vshodna meja Italije natanko določi. Pod Avstrijo spada-joče laške zemlje Venezia, Istra in Trentino naj se imenujejo s skupnim imenom — »La Venezia«. — Isti zavod »Istituto lombardo« naj poskrbi, da se popravijo na zemljevidih spačena imena tamnih krajev.

Tako Lah Amato Amati leta 1866. po vojni. Goriški dopisnik v celovškem listu pa nadaljuje:

Avstrija se je silno trudila, da si je vzgo-čila po Dalmaciji, Istri in po Goriškem isti laški element, na katerega se Italijani zdaj tolikanj opirajo, da bi dokazali laško narodnost teh dežel. — Slovenski narod pa je moral biti v lastni domovini suženj in podložen oholim tujcem in renegatom. Skrajni je čas, da sprevidijo to vladini močje. Ako že tega ne store iz hvaležnosti in spoznanja do Slovanov, storiti morajo zaradi interesa Avstrije, ker doseganja politika si je gojila gada na prsih. — Naj ne ostane ta naš glas nam in Avstriji v pogubo — glas vpi-jočega v puščavi!

Pa je le ostal glas vpijočega ne samo ob tej priliki, marveč ob 100terih drugih, kakor dokazuje tudi ta knjiga. — Saj je tudi po letu 1866. do svetovne vojne Avstrija go-čila tega gada na prsih samo zato, ker je Franc Jožef naravnost sovražil vse, kar je slovensko, in je raje videl, da država podpi-ra na jugozapadu italijanski element proti vsem pravičnim in tudi Avstriji, koristnim stremljenjem. Kakor se vidi iz gornjega poročila, je Amati rabil natančno iste beda-ste izraze o italijanstvu na naši zemlji. Tudi njemu je bilo tod vse italijansko, a vsa ta naša lepa imena si je izmišljala Avstrija, da svet ne bo imel resnične slike o narodnosti teh dežel.

Avstrijsko zaslepljenost so dokazovali sami vojaški zemljevidi, ki so imeli za ne-šteto lepih slovenskih imen grde italijanske spakedranke, n. pr.: Serpenizza, Boreana, Bergogna, Sedula, Luico, Volzama, Santa Lucia, Ronzina, Canale, Salcano, Gargaro, Chiappovano, Aidussina, Ranziano itd. itd. In v tem pogledu je bilo od izjave do iz-ajave teh zemljevidov čedalje slabše. V naj-starih izdajah je bilo več prav napisanih imen, ki so čedalje bolj izginjala in se umi-kalo italijanskim spakedrankam. Na ta način je Avstrija sama dajala italijanskemu šovi-nizmu orožje v roke, ki je moglo dokazovati z avstrijskimi vojnimi kartami, da je popol-noma opravičena zahteva Italije, ako zahteva Dalmacijo in naše kraje do Snežnika.

Ko so Italijani leta 1916. take neumnosti milanskega Amati-a in za njim tržaškega takozvanega zgodovinarja Kandlerja še na-dalje zlorabljali, da so s čistimi »provincie Italiane« utemeljevali pravičnost svojih zahtev v smislu londonskega pakta, sem bil jaz toliko pogumen, da sem iz interneta tabora v Goellersdorfu poslal na Kriegs-überwachungsamt na Dunaju obširno spome-nico, v kateri sem naštel vse italijanske spakedranke na vojaških kartah in potem dejal: Vidite tu, kako ste sami podpirali ita-lijansko poblepnost in sam, jim dajal in jim še dajete videz opravičenosti za vse njihove poblepne zahteve. Vsi ti kraji so vendar čisto slovenski ali hrvatski, vi pa jih na svo-jih kartah celemu svetu izdajate, da so to zares — »provincie italiane« in da ima Ita-lija po vsem prav, ako jih za se zahteva.

Kopijo sem poslal tudi uredništvu du-najske »Neue Freie Presse«, naj za kakor-koli po svoje porabi. Zgodilo pa se ni nič, ali tudi tisti Kriegsüberwachungsamt mi ni nič odgovoril.

To je pač drastična slika, kako je stara grešnica Avstrija sama drla v pogubo, ki jo je leta 1918. tudi doletela. Prihodnjič ke-daj povem, kako je celo nadvojvoda Al-brecht svaril Franca Jožefa, pa ni vse nič pomagalo: Sovražstvo do nas Jugoslovancev je bilo silnejše od zdrave pameti.

Andrej Gabršček

PODRUŽNICA JUGOSLOVENSKE MATICE U SUŠAKU.

Pred nekoliko je sedmica došlo u Sušaku do osnutka Podružnice Jugoslovenske Matice, što je bila ne malena potreba obzirom na veliki broj naših izbjeglica, koji-ma je Sušak prva prelazna tačka.

Uvidjavnošću i pravim shvatanjem cije-ljeva te humane institucije po gradskom načelstvu grada Sušaka dobila je ta usta-nova svoje lijepe prostorije u bivšoj Ko-zuličevoy vili. U njima će se nedjeljama i ostalim blagdanima okupljati i sastajati članovi, većinom oni naši emigranti, Hrvati i Slovenci, naši sugrađani, koji su u sa-mome gradu Sušaku našli stalno zaklonište. Tu će se članovi podružnice J. M. sa-stajati, porazgovoriti i izjadati. Da pak čla-novi nadju u tim prostorijama i duševne hrane, pobrinuo se poslovni odbor J. M., da im otvori ondje i čitaonicu, skromnu u po-četku, ali za ovdješnje prilike dovoljnu.

Velika manifestacija naše misli v Laškem

Sredi venca prijaznih, gozdnatih gričev, polno solca in zdravja, leži mesto, ki mu dajejo veliki objekti zdravilišča, starodavna cerkev in dobri ljudje poseben slovenski značaj. V tem biseru Savinjske doline, v Laškem, se je zbrala prvo nedeljo v letošnjem avgustu množica ljudstva iz vseh krajev in mest velike svobodne domovine, v katero se je zatekla, pregnana s svojih lastnih tal, od Soče in s Krasa, s tolminskih gor in slovenskega morja, s Pivke in istrskih gričev. Kakor da je dojelo vso veliko krivico usode teh ljudi, jih je sprejelo Laško z gostoljubno besedo, polno duha vzajemnosti in novih pobud, s prijaznim pogledom prijaznega ljudstva, s simboli svoje poštene zavesti — z razvitimi jugoslovanskimi trobojnicami.

Med tem ljudstvom ob Savinji, ki poje v njem kri Aškerca — upornika in revolucionarja, je naš emigrantski svet moral najti svoje brate.

Zbral se je naš svet, da si seže v roko, da si pogleda v dušo, da si nabere novih energij in se navzame novih idej. Zbrali so se naši ljudje, da manifestirajo svojo lastno emigrantsko zavest. Manifestirati to zavest naših ljudi, ki so izšli iz vrst svobode željnega naroda, je bila velika naloga laškega zleta.

Zbrala pa se je v Laškem v prvi vrsti naša omladina. Da pregleda svoje vrste, da pokaže svoje delo, da pokaže pred vsem svetom svojo borbeno življensko silo, je bilo njeno geslo. In dala je duška svojim težavim krotenim čustvom, sprožila je silo svoje politične, nacionalne zavesti, pokazala je sadove svojega kulturnega snovanja, presenetila je Laško in celo svoje lastne ljudi.

Že v soboto popoldne so se zbrali v Laškem prvi gostje. Naslednje jutro pa so pričeli prihajati naši ljudje z vlaki od vseh strani, ob pol osmih iz Ljubljane, 10 minut kasneje iz Maribora in dve uri potem iz Zagreba. V dveh zadnjih vozovih ljubljanskega jutranjega vlaka je prišla omladina. Vozova sta bila okrašena z zelenjem in cvetjem in z velikim napisom »Tabor«. Došlo je s tem vlakom do 250 ljudi z Jesenic in Kranja, iz Škofje Loke in iz Kočevja, iz Novega mesta in iz Ljubljane. Med potjo so se jim pridružili še dekleta in fantje iz Trbovelj. Bili so okrašeni z znaki in prinesli so s seboj svoje prapore. S severa je kmalu nato vlak pripeljal zletnike iz Celja in Maribora. Bilo jih je okrog 50.

Na stotine fantov in deklet se je tedaj razvrstilo v povorko, pred katero so se postavile naše ljubke narodne noše in naši prapori in zastave. Spreved se je premaknil in krenil proti mestu čez Savinjo do hotela »Savinje«, kjer so jih sprejeli prireditelji.

Njihov neumorni predsednik, šolski upravitelj v 17 km oddaljeni Rečici, Marij Bratuž jih je pozdravil z zanosnim besedami, ki so že od vsega početka razvlele duhove, da — kakor je dejal — zares dostojno manifestirajo, da so vredni zemlje, ki jih je rodila, in mater, ki so jih dojile, da so vredni potomci našega naroda.

Po lepem sprejemu so zletniki v sprevedu odkorakali dalje skozi mesto do starodavne cerkve, v kateri je naš duhoven g. Doktorič, župnik v Radomljah, daroval mašo za pulske in bazoviške žrtve.

PRIDIKA O NAŠEM SAMARIJANU

Po evangeliju se je mašnik obrnil do zbranih in jih nagovoril. Svojo silno propoved je povzel po Kristovi priliki o usmiljenem Samarijanu iz evangelija sv. Luke:

In govoril je Lili Krist o svečeniku in levitu, ki sta prišla do onemoglega in vsega okrvavljenega popotnika, a sta stopila na stran in se ga izognila...

Klonili so glave ljudje, srca so se stisnila prišlo strahotne zavesti, da stopajo svečeniški in levitski farizeji mimo naroda, teptanega in oropane, da molče pritrjuje sledilo razbojnikom in morilcem.

Udaril je naš župnik po sodobni kulturi reparjev in oropancev, udaril po pravičnosti našila barbarskih valpetov in biričev.

In še so se glasile Kristove besede o usmiljenem Samarijanu, ki je okrepil ranjenega popotnika in mu obvezal njegove rane.

Bil je Samarijan med nami, glasnik Kristovih besed, pastir Sedej. Zdravil je narod, ga kreplil in vodil s silno moralno svojih dejanj in z božjo besedo: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.

Globoko je segla duhovna beseda v srca ljudi. Bila je beseda pravice, resnice. Vzplamtela so ob njej čustva naših ljudi, vzbudila se je silna moralna v njih in vendar je bila trpka njihova zavest:

Saj so prišli razbojniki in morilci in z njimi farizeji, svečeniki in leviti, in udarili celo pastirja, ga treščili ob tla in ga pobili do smrti. In uničili njegovo moralo. In razdejali božjo njivo, ki jo je posejal s Kristovo pravico in ljubeznijo med svojim narodom. Saj je padel Kristov pravi glasnik, Samarijan — Sedej!

Zaprosil je duhoven Boga, naj da ljudstvu novih Sedejev in novih mož ter se obrni k daritvi. »Taborjevi« mešani zbor je pel Venturinijevo mašo za žrtve. Skladatelj sam je vodil ubrano petje. Pesem je sledila pesmi, do konca maše.

Stopili so naši fantje in dekleta, naš možje in žene znova v spreved. Povorka je odkorakala proti zdraviliškemu domu.

Med tem je prišel na bližnjo postajo zagrebški vlak, ki je pripeljal v Laško večjo skupino Zagrebčanov. Z veseljem pozdravom so brate Hrvate sprejeli njih znanci Slovenci. Istranji so se pridružili sporedu, ki je zavil ob železniški progi proti domu.

kjer se je okrog 10. pričelo manifestacijsko zborovanje.

Dvorana se je napolnila do zadnjega kotička, še zunaj so stali ljudje. Na govorniškem odru so se zbrali voditelji domačinov in emigrantov, drug poleg drugega, in starešine iz Istre, z goriške in tržaške strani. Bili so župan v Laškem dr. Franjo Roš, predsednik saveza dr. Ivan Marija Čok, podpredsednik ljubljanske »Soče« g. Ivan Sanci, podpredsednik zagrebške »Istre« g. Lazarič, tajnik kluba »Istra« g. Uršič, prof. Bačić, župnik Soklič in g. Gabršček.

Nenadoma se je sredi dvorane oglašil pevec, ki je intoniral našo vsenarodno himno — »Bože pravde«. Trenotek tišine, nato pa se je oglašila vsa dvorana. Stojte in zbrano so pesem odpeli ljudje.

Predsednik »Orjema« Bratuž je za tem otvoril zborovanje. Prvi njegov pozdrav je veljal našemu narodnemu kralju, velikemu potomcu Vožda-upornika.

Nato je g. Bratuž pozdravil župana g. dr. Franja Roša, kateremu je izrazil hvalečnost vseh zbranih emigrantov kot gostitelju in pozdrav kot voditelju domačega ljudstva v prelepem mestecu ob Savinji. Ko so zborovalci z odobravanjem in ovacijami pritrdili predsedujočemu, je g. župan takoj odgovoril.

Tolmačil je razumevanje vsega ljudstva za emigrantsko stvar, za usodo pregnancev, ki se je pričela med gromom granat na Doberdobi in ob Soči, ki se je spremenila v klanje in razdejanje svetovne vojne, ki se z njo ni končala, marveč le še povečala. Tolmačil je razumevanje za vso neizrečeno bol, ki je še danes ni konca ne kraja. To bol in to krivico občuti skupno z brati, ki jih je tujec pognal po svetu še posebej ljudstvo ob Savinji, ob deželi Aškerca — borca.

In pri tem družji obojne brate skupna velika zavest, da tudi krivica ni večna, da mora pasti nekoč pred pravico maščevalca tudi tujec, ki jo je teptal. Tedaj je govornik povzel kot pričo te skupne bolesti in vzajemne zavesti besede Aškerčeve, njegov opomin in klic:

Ti sanjaš tu stoletni sen,
ob boku meč ti rjavi,
a znaš:

Tam zunaj pa tvoj narod krivico trpi!

Kot načelnik mestne občine je končno izrazil vsem dobrodošlico in jim iz srca želel, da bi odnesli iz Laškega najlepši spomin. Zopet so, zaorili klici županu v zahvalo in pozdrav.

G. Bratuž je nato pozdravil predsednika saveza dr. Čoka. Pozdravil je g. Uršiča kot zastopnika bratskih emigrantov iz Koroške, prof. Bačića in načelnika Sanci, naša duhovna Doktoriča in Sokliča, zastopnike »Istre«, »Orjema« iz Trbovelj in Kočevja, »Nanos« iz Maribora, »Soče« iz Celja, »Zarje« iz Kranja, Sočanov z Jesenic in Novega mesta, kluba Primork in »Soče« iz Ljubljane, akademikov iz Zagreba in Ljubljane, Zorašev iz Šiške in »Edinosti« iz Škofje Loke ter kot zadnje še fante-Taborjane. In ob vsakem pozdravu se je oglašila dvorana z viharim ploskanjem in navdušenjem.

Končno se je spomnil še naših voditeljev na Dunaju dr. Wilfana in dr. Besednjaka, ki so jima zborovalci poslali pozdravni brzojavki.

Med tem so prispele brzojavke in pisma od naših ljudi iz daljne Zemlje in Novega Sada, od »Soče« iz Dol. Lendave, s pozdravi in zahtevami solidarnosti. Prav posebej lepo pa je bil sprejet pozdrav naše dobre in skrbne Maše Gromove.

Za Bratužem se je oglašil govornik mladih, akademik Fagar. Govoril je o delu in omladini, opozoril na tabore pred 60 in 70 leti in na prosvetne tečaje goriške in tabore tržaške mladine, ki so se zliji v veliko tradicijo našega ljudstva. To tradicijo so naši ljudje in naša omladina povzeli tudi na gostoljubnih tleh svobodne domovine. Zborovanje v Laškem je najboljša priča, da se nismo izneverili svojemu narodu, njegovi zgodovini in kulturi.

Govoril je o organizaciji emigrantskega pokreta, ki naj združen po ideji velike domovine, osvobodne do zadnje vasi in poslednjega Jugoslavena, izvojuje zmago človeške, slovanske pravice.

Za omladinam se je oglašil predsednik dr. Čok. Njegova prva beseda je šla našim velikim žrtvam, prerokom naše velike bodočnosti.

Z radostjo je ugotovil, da sta se v zadnjem času pridružili 25 organiziranim našim društvom še »Soča« v Dol. Lendavi in »Istra-Trst-Gorica« v Subotici. Povsod so že zraile naše organizacije, od Skopja do Jesenic in do Subotice, po vsej državi so se začeli združevati emigranti, da delujejo za svojo ljudstvo, od katerega so se morali ločiti, in za socialno zaščito svojih brezposelnih in siromašnih sotrpinov.

»Dragi rojaki! Nam je treba borbenosti in vztrajnega dela, pa neomane vere v dopolnitev naših hotenj! Mi hočemo svobodo ali smrt!«

Udaril je po tujcu, ki se je polakomil celo po naši Dalmaciji in našem morju.

Govoril je o karbonarih in Garibaldiju in o Mazziniju, glasnikih prepovedi svojega naroda, ki so jih izdali in zavrgli njihovi lastni potomci. Razgalil je do kosti moralo njihovih današnjih naslednikov, ki teptajo v prah njihove velike ideje o svobodi in pravici vseh narodov in vseh ljudi, le da zadostijo svojemu nagonu in poželjenju po novi zemlji in novih žrtvah.

A jih narod ni priznal. Milijoni se zbirajo v tujni, milijoni so se zarili v rove v lastni, domači zemlji, da se dvignejo nekoč v borbi proti svojim biričem in valpetom, da zatrejo gada na svojih prsih, da izženejo črno golazen s svoje omadeževane zemlje. Končno je govornik povzel besede žup-

nika Doktoriča o ljubezni kot veliki moralni sili narodov in poedincev. Tudi naš pokret je pokret ljubezni, pokret poštene, pravične ljubezni do teptanega rodu. Naše ideje niso ideje lakomnežev in imperijalistov, marveč ideje braniteljev pravic in življenja naroda.

To je priznal tudi svet in polagoma vstajajo močje, ki se zavzemajo za preganjeno ljudstvo. Ves bratski českoslovaški narod, vsa zavezniška Francija je pripoznala krivico in vstala proti njej.

Ko so se poleg ovacije, s katerimi so se zbrani oddolžili govorniku in predsedniku, je povzel besedo še g. Uršič. Pozdravil je emigrante iz Julijske krajine kot emigrant iz Koroške.

Pokazal je na usodo ljudstva pod Karavankami, v Rožu in Ziljski dolini, v Podjunu in krog Višarjev, krog Gospe Svete in koroških jezer. Poudaril je skupnost idej in potrebo skupnega dela za vsem skupne cilje. Zaključil je svoj nagovor s staroslavnim korotanskim pozdravom:

Bratje, Bog vas primi.

Bilo je že tik pred poldnevom, ko se je zborovanje končalo. V dolgem sporedu so krenili naši ljudje spet protiv mestu.

Sredi mesta je emigrante sprejelo zastopstvo občinskega sveta župan: dr. Franjo Roš, podžupan g. Konrad Elsbacher in občinski svetnik g. Ljudevit Potočnik.

Dr. Čok jih je pozdravil v imenu vseh naših manifestantov in se jim zahvalil za gostoljubni in nad vse prijazen sprejem. Odgovoril mu je župan, da je Laško storilo to tem raje, ker je sprejemalo brate z juga.

Opoldne so se razšli zletniki k kosilu. Delegacije zbranih društev pa so se s tremi avtomobili odpeljale mimo Rimskih Toplic v Senožče na Aškerčev dom, da se poklonijo pesniku »Jadranskih biserov«.

Pred skromnim krovom velikega upornika in revolucionarja je akademik Fagar povezal Aškerčeve pesem z idejami jugoslovanske emigracije in njenih stotisočev, pred spominsko ploščo pa je položil velik šopek cvetic.

PROBLEM MLADIH

Donosimo ovaj članak, koji je napisao naš mladi pjesnik i publicista g. Drago Gervais, jer smatramo potrebnim, da se o ovom pitanju diskutira. Donosit ćemo i mišljenja ostalih naših prijatelja. O ovom aktuelnom, a tako komplikovanom problemu treba čuti mnoga mišljenja, da bi se mogao stvoriti pravi sud i rešenje.

On postoji svagde pa tako i u nas. I nije on nikakav neobičan, već normalan pojav, toliko normalan, da bi bilo abnormalno da ga nema, pa kad sam se odlučio da o njemu pišem učinio sam to samo zato, jer smatram potrebnim da se razjasne neke stvari.

No, taj problem mladih u nas, koji je postojao još i onda kad ta naša emigracija i nije bila emigracija t. j. onda, kad nas još jedna vanredno mudra i nepogrešiva, ne talijanska, nego upravo rimljanska politika nije prisilila da ostavimo našu uđu domovinu, i nije tako silno komplikovan kako izgleda. Dapače, vrlo jednostavan: mi stariji mislimo ovako, mi mladi ovako; ko ima pravo. Mogu biti toliko objektivni da kažem, da nema niko pravo. No, ja i ne bih pisao o tome, kad se tu ne bi radilo o nečemu drugome, a to, kako da se postigne da obe stranke imaju pravo, da se nađe jedna formula, koja bi ih složila u radu za opšte dobro. To je već problem dostojan razmišljanja.

Pre, no što ga načnemo, neke karakteristike starosti i mladosti, naročito naše.

Starost je bila i htela da bude uvek na vladi, bila je dakle uvek konzervativna, a kad je tvrdila pošteno mogla je samo da se pozove na svoju vlastitu mladost: »E, kad smo mi bili mladi, onda smo i mi bili borbeni. Ali sad smo stara, ozbiljna gospoda i takav posao ne odgovara našem dostojanstvu.

S druge strane, starost se je borila u drugim životnim prilikama, služila se logično drugim sredstvima i drugim metodama borbe. U toj se borbi i u tim životnim prilikama snašla, udamačila se, pa kad su se životne prilike promijenile, starost se je logično morala dezorijentirati, izgubiti kompasa i zabluditi u jednoj strategiji, koja je jednom mogla biti uspešna, a u novim životnim prilikama mogla sigurno više štetiti nego koristiti, jer je gori nevaljao lek, od ikakvog.

Treba tu naglasiti i socijalnu razliku između starosti i mladosti, specijalno pak u našem slučaju. Dok su naši stari živili u svojoj domovini, koju su podigli i osvestili svojim radom i imali sigurne pozicije i sretan građanski život u sredini jednoga naroda koji im je bio zahvalan i volio ih — naša se je mlađa generacija kod svog životnoga debia našla daleko od domovine, većinom u naj-mizernijim prilikama, neopskrbljena, vrlo često gladna, a sa neobično žestokom svešću, da joj je nanesena gole-

KULTURNA PRIREDITEV TABORJANOV

Popoldne ob 16. uri so priredili pevci in mandolinisti ter deklamatorji — Taborjani svoj veliki koncert. Poleg zdraviliške dvorane se je pred odrom na prostem znova zbrala vsa množica zletnikov. Koncert je otvoril mešani zbor z Vodopivčevom: »Belimi cveticami«, z Nedvedovim »Vijoličnim vonjem« in Žgančevom »Dildil dudu«. Nato je nastopil govorni zbor z deklamacijami Bačeve »Pesmi primorskih emigran-tov« in Aškerčeve »Mi vstajamo...«. Občinstvo, ki se je oddolžilo pevcem za vsako pesem s ploskanjem, je bilo ob Bačevi »Pesmi« presenečeno, ganjeno do solz.

Za tem so mandolinisti zaigrali venček hrvatskih narodnih »Zvuci iz Virovitice« in Kruzovo »Slovenec sem«. Pevci so znova zapeli, in sicer Adamičevi »Vsi so prihajali« in »Po vodi plava«, Bajukovo »Devojka je ruže brala« in spet Adamičev »Vipavsko«. Sledile so deklamacije Aškerčevih »Balade o Čožotih« in »Znamen na nebu«, glasbene točke Petričeva »Mornarijeva usoda«, Hajdrihova »Buči morje Adri-jansko« in vokalni Sattnerjeva »Vrbica«, na Adamičeva »Kaj pa ptički delajo«.

Navdušenje občinstva, ki je od točke do točke naraščalo, je prekipelo v ganotni ob Kosovelovi »Baladi«, ki jo je podal govorni zbor.

Sledili sta še pesmi Rottov »Oče naš« in Nedvedova »Nazaj v planinski raj«, nazadnje pa so nastopili fantje in dekleta z živo sliko sužnjev v silni borbi in zmagi nad tujim, črnim biričem. Mandolinistični zbor, ki je spremljal prizor, je ubral mogočno pesem »Hej, Slovani...«, ki jo je povzelo v silnem navdušenju vse ljudstvo, da je pesem prodrla daleč v božjo naravo savinjskih gričev.

Z globokim dojemom, ki ga je vtisnil nastop Taborjanov v srca vseh zletnikov in domačinov, z novimi močmi, ki jim jih je vlila dopoldanska manifestacija, s prelepim spominom na gostoljubno Laško, so se naši ljudje polagoma razšli in se z večernimi vlaki vrnili v Zagreb, Maribor in Celje, v daljnji stolni Beograd, v Ljubljano, Kočevje in na gorenjsko stran.

ma nepravda. Jer i ona je kanila da započne svoj život u sredini svoga naroda i na rođenoj grudi.

Istina, sa tom mlado generacijom iselila je i starija. No, u sasvim drugim, diametralno oprečnim prilikama. Ta je starija generacija, mislim naravno samo na onu i inteligenciju, koja je u užoj domovini nešto značila, otišla iz domovine sa već stečenim socijalnim položajem i lepom nacionalnom prošlošću, a to joj je omogućilo, da vrlo lako i vrlo brzo stekne odgovarajući položaj u novoj domovini, tako da ona nikad nije mogla osetiti tako jako i tako intenzivno onu bol i onaj gubitak rođene grude, kao što je to osetila mlađa generacija.

Ja sve ovo, a to molim da moji čitatelji naročito uvažavaju, nisam izneo iz nikakve zlobe, pakosti i ne znam iz bilo kojega razloga, nego baš i samo zato, da podertam ogromnu razliku koja usled ovih okolnosti mora da nastane u shvaćanju stvari i mladih.

Tome mora konačno, da se dodade i jedan gotovo najodlučniji — psihološki momenat. Obezbeđen i lepi život stvara i izvesni dobroćudni lepi i obilomovski optimizam. Sve je u redu i sve je dobro, pa zašto da se čovek uzrujava. Svaka bućnija akcija remeti mir, deluje na živce, baca živce iz njihove redovite, svakidanje kolotečine, stvara izvestan osećaj nesigurnosti itd. Svega toga naravno kod mladosti nema. Ona nema ništa i zato je kadra da dađe sve.

No pored svih tih negativnih strana starost hoće da vlada. I ako je središnji građanski život doneo u nju izvesnu učmalost, oslabio borbenost itd., ona hoće da vodi narodni brod, makar i sa starim busolama i kompasima, starim sredstvima i starim parolama. A mladost? Ona hoće da dođe na red, da i ona konačno primi kormilo u ruke. Ona zna, da stare metode ne vrede za sva vremena, ona misli kao oni Tomsonovi vučici, da znadu sve bar deset puta bolje od starih vukova.

I što sad? Što da se učini kod ovakvih silnih opreka, koje su kadre, da jednu organizaciju, pogotovo nas emigrante, dovedu u jedan nezgodan položaj međusobne, a beskorisne borbe. Gdje je ta zlatna sredina, koja bi sve to složila u jednoj zajedničkoj i korisnoj borbi? I gdje je krivnja.

Jednom mi je jedan od naših najistaknutijih vođa, a prigodom diskusije o tom našem problemu rekao: »Treba održati kontinuitet u radu«. Ali u čemu je taj kontinuitet?

Po mojem mišljenju kontinuiteta u nas ne može biti. Ne sme se nikad zaboraviti, da kontinuitet može biti samo tamo gde nešto ima, a od čitavoga moga silnoga rada u Istri nije ostalo ništa (kako je to uostalom drugim rečima izjavio starina Spinčić) do jedne jedine najlepše i najdivnije stvari, a to je baš — nacionalna omladina.

I, ne smije se zaboraviti, da Nazorov porušeni »grad na Učki« treba gra-

ditu sasvim iznova sa sasvim drugim materijalom i na sasvim drugim osnovima, a taj grad i opet ne mogu graditi stari, nego samo novi, mladi neimari.

Njihova borbenost, intuicija i ljubav do rođene grude biće dovoljna da ih očuvaju od veće pogreške, a na starima je, i to bi trebalo da se shvati objektivno i hladnokrvno, eliminirajući samovolju i možda kakve male ambicije, da mladima prepuste građenje »grada na Učici, i da im u tom radu pomognu dvim stvarima, kojima doista mogu pomoći — svojim iskustvom i položajem.

To je linija na kojoj bi se morala naći naša starija i mlada generacija u nađu, doći po samom zakonu prirode nađu, doći po samom zakonu prirode do onoga što će mladi htjeti.

Pošto pak i pisac ovih redaka spada u mladu generaciju, to će on možda u budućim člancima dati svoje shvatanje čitavoga našega nacionalno-manjinskoga problema.

Drago Gervais.

Naša kulturna kronika

NAŠ PESNIK ALOJZ GRADNIK — PET-DESETLETNIK

Pesnik goriških Brd, tolminskih puna, pesnik svobode, ujedinjenja, je u sredo 3. t. m. dopunio svoj petdeseti rojstni dan. Rojen je bil v Medani v Brdih 3. 8. 1882. Po dovršeni goriški gimnazij, in pravih študijah in rigorozih na Dunaju je služboval kot sodnik v Gorici, Pulju, Cerknem; po vojni v Jugoslaviji pri zunanjih ministarstvu, a od leta 1922 je pridružen deželni sodišču v Ljubljani, kjer slavi polstoletni jubilej v sredi plodovitega književnega dela.

Gradnik je zrastle iz bede, v njemu poje kri Brca, Tolminca in Furlana. Da mu je raznolika Muza dala grenak poljub, iz njegove lire je odjeknila bolesta struna, ki odmeva skoraj v vseh njegovih pesmih. Povil nam je dragocen šopek izvirnih pesmi v tri glavne zbirke: »Padajoče zvezde«, »Pot bolesti« in »De profundis«. V gorkem pokrajinskem občutju objema opustošene goriške vasi in trge, vso lepoto in grenkobo izlije v »Motive iz Brd« in »Motive iz Istre«, in v zanosu, v odpornosti, v osveti nam zapoje sonete tolminskega punta in svobode:

»Kdor za svobodo in svoj rod umira, Gradove vse in ječe vse podira.«

Gradnik je objavljval svoje prvi pesmi v »Slovanu« in jih še objavila v »Ljubli. zvonu«. Ogromno je njegovo delo odličnih prevodov iz svetovnega slovstva: iz francoskega, srbskega, italijanskega, — odkril nam je tudi vzhodno pesništvo.

Gradnik je globok lirik najboljših kvalit. Ni mu dano eno prvih mest med slovenskimi poeti; a redkokdaj ima od naših pesnikov srečo, da mu Slovenci pred smrtjo kaj priznajo.

Gradnik je bil ob izbruhu vojne l. 1914 obtožen veleizdaje in je bil z očetom in bratom zaprt na goriškem gradu. Tedaj je vzplamtel njegov puntarski kri, ki še danes vpije po maščevanju na denuncijante, izdajalce in naše Judeže Iskarijote.

Mi se oddolimo Gradnikovu jubileju s tem, da se pogledamo v njegovo pesem, da se ob nji navdahnemo zdravega, svobodnega duha, da z njegovo pesmijo prehodimo vso pot bolesti ob morju in ob Soči kakor nas on uči:

»Tam, kjer je mati, bodi tudi sin in bratje, sestre združeni v en rod Samo od debela deblo loči plot. Nikoli sokov in ne korenin.«

(Z)

DELAKOVA DRAMATIZACIJA CANKAREVOG HLAPECA JERNEJA.

Ljubljanska Cankarjeva družba izdala je ovih dana knjižico »Hlapec Jernej in njegova pravica« — igra s narodom — kolektivna drama. To je dramatizacija Cankareve pripovijesti pod istim naslovom. Dramatizaciju je izradio naš zemljak Ferdo Delak, poznati borbeni mladi književnik i kazališni radnik. Ta se dramatizacija davala već na pozornici s velikim uspjehom i uz priznanje sve slovenske kritike. Dne 13 o. mj. davat će se Cankarev-Delakov »Hlapec Jernej« u Zagrebu, a izvodit će ga radnici iz Ljubljane iz društva »Svobode«. Delak je od te radničke kazališne trupe stvorio originalan teatar s kojim uspijeva naročito u svojim novijim nastupima. Prilikom kongresa ujedinjenih željezničara u Ljubljani 15 o. mj. prikazivat će se također »Hlapec Jernej«.

»STUDIJE ISTARSKO-RUMUNJSKE«.

Pod tim naslovom izišle su nedavno u Rumunjskoj 4 knjige u kojima je prikazana historija rumunjskih naselja u Istri (čiribici) i analiziran filološki jezik, kojim oni govore. To monumentalno djelo napisao je prof. Sextil Puscariu, docent na univerzi u Cluyu.

ISTRAŽIVANJE ISTARKE GLAGOLSKE TRADICIJE.

Ovih ferija došao je na Krk iz Praga tamnišnji profesor slavistike dr. Josip Weiss. On je na Krku sabirao materijal za svoju studiju o glagolskoj paleografiji. Slavist dr. Weiss je već prije rata na Krku istraživao glagolske starine.

VIKTOR CAR EMIN I VLADIMIR BARTOL NA REPERTOARIMA.

U prospektu repertoara za novu sezonu zagrebački teatar najavljuje među ostalim i jednu novu dramu Viktora Cara Emina koja će se zvati »Vicencica«. Ljubljanski teatar najavljuje za novu sezonu dramu »Lopez« od našeg zemljaka dra Vladimira Bartola.

LJUBIDRAG GARČINA U »JADRANSKOJ STRAŽI«.

U posljednjem broju revije »Jadranska Straža« (august) izišao je interesantan putopis našeg saradnika Ljubidraga Garčine »U prolazu našim Jadranom« (Impresije s puta od Sušaka do Korčule), gdje naročito lijepo opisuje svoj sastanak s Viktorom Carem Eminom i Rikardom Katalničem Jeretovim.

EMIL KRALJ SE VJENČAO! Naš zemljak odlični glumac ljubljanskog teatra g. Emil Kralj vjenčao se s gospođicom Hertom Arkovom iz ugledne ljubljanske familije.

CAREV »NEVIDLJIVI JURIC«. Jedna djačka ferijalna kolonija davala je prošlih dana na Krku carev igrokaz »Nevidljivi Juric«.

»NEZABORAVNA NAŠA ISTRA«. O knjizi »Nezaboravna naša Istra«, koja je nedavno u Zagrebu izišla donijele su opširan prikaz zagrebačke »Novosti«, a pisali su o njoj ljubljanski »Slovenec« i »Novo doba« u Splitu.

Glasovi štampe

TREVES GOVORI...

Naš uvodnik iz posljednjeg broja »Istre« pod naslovom »Treves govori...«, koji je napisao naš dopisnik Dragovan Šepić i u kojem iznosi mišljenje predsjednika Antifašističke koncentracije u Parizu Trevesa o Jugoslavenima u Italiji, izazvao je veliko interesovanje o jugoslavenskoj i u fašističkoj štampi. Trščanski »Il Popolo di Trieste« prenio je čitav članak a po njemu su ga prenijele i neke druge talijanske novine, pa tako i puljski »Corriere Istriano«. Razumije se da fašistička štampa ne može da ni ovom zgodom sakrije svoj bijes i divljački napada Trevesa i naš list. U tim napadajima fašistička štampa iskorištila je čitav registar svojih pogrd, između redaka preljeva se žuč, sve je u bijesnoj pjeni... Nije ni čudo. Mi smo te napadaje pročitali s velikim zadovoljstvom, jer nam je u njima dokaz, da je naš članak postigao svoju svrhu. Drago nam je, što je fašistička štampa prenijela čitav članak, jer će tako i naši ljudi u granicama Italije, koji prate fašističku štampu moći da se upoznaju s idejama antifašizma i s gledanjem antifašističkih prvaka na problemu Julijske Krajine.

PRITISAK NA RELIGIOZNOG PODRUČJU.

Slavenski svećenici pod policijskom paskom. Prigodom VIII. sastanka kongresa manjina u Beču izašle su »Nadopune« velikoj publikaciji »Narodnosti u državama Europe«. Tu čitamo da je jedanaest slovenskih dušobrižnika u području Gorice, koji se polimence navode, politički osumnjičeno i tada da su stavljeni pod stalnu policijsku pasku. Dodajemo da su nedavno poduzete iste mjere protiv raznih slavenskih dušobrižnika u Julijskoj Krajini. Pita se, što su ti svećenici učinili i skrivili, što bi odobravalo postupak talijanske policije. Te su mjere poduzete, jer su dotični svećenici podučavali slavensku djecu o nauku vjere u njihovom materinskom jeziku, što su povijedali jezikom vjernika i što su rasturali među narod slavenske knjige Društva sv. Mohorja. U Istri je šef policije u Puli, pozvao k sebi svećenike i direktno im naložio da prekinu hrvatske propovijedi u svojim hrvatskim crkvama, a jednako da napuste i predavanja vjeronauka u svom materinjem jeziku. Inače da će ih vlast staviti pod policijsku pasku ili štaviše otpremiti u zatvor. Takav je, eto, nečuven položaj stvari, da se djela, koja se u cijelom kršćanskom svijetu smatraju kao posve razumljiva ispunjenja dužnosti, da se ta kod talijanskih vlasti žigošu kao prestupci i policijski progone. Nije uostalom čudnovato, što je u Italiji tako daleko došlo. Sjetimo se samo što je pisao najveći list Italije »Il Corriere della sera« 7 aprila 1931, a da mu nije niko s bilo koje strane prigovorio: »Slavenski svećenici u Julijskoj Krajini čine djela, koja se protive zakonima iako Italija zaštićuje papu i s njime sklopila konkordate. Pritom je list donio kao primjer protuzakonskih djelovanja slavenskih svećenika — i opet posve slobodno: »Još uvijek ima svećenika, koji ne prestadoše slavenski moliti, slavenski propovijedati i čitati evandjelje na slavenskom jeziku!«

PROGONI SLAVENA U ITALIJI I ČEŠKA ŠTAMPA.

Češki list »Hlas Lidu« koji izlazi u Budjeovicama objavljuje članak, u kome se među ostalim kaže:

Sistematsko talijaniziranje, koje se sprovodi sa zlobom i mržnjom protiv Jugoslavena, ne poznaje granica i fašizam je pružio ruku i za onim, što je Jugoslavenima najsvetije i što im je još preostalo u talijanskom jarmu, a to je njihova vjera. Fašiste bi htjeli, da narod bez svoje vlastite vjerske tradicije lakše podlegne asimilacionom procesu. Zato progone svećenike, koji i pored zabrana služe službe božje na slavenskom jeziku, zabranjuju, da se na materinjem jeziku uči vjeronauk, zapljenuju slavenske molitvenike i spaljuju ih. Djeci se na krštenju ne smiju davati imena slavenskih svetitelja a i na nadgrobnim spomenicima ne smije se označiti slavensko ime pokojnikovo.

Fašistička štampa sve intenzivnije poziva državna nadležstva, da unište i posljednji trag »balkanske invazije« u Julijsku Krajinu. Jugoslavensko domaće sta-

novništvo ne smije da ima ni svoje škole, ni svoja udruženja, niti druge kulturne institucije, a i nadgrobni napisi na materinjem jeziku i slavenskim pravopisom su zabranjeni. Ali sve ovo talijanskoj vladi još nije dovoljno, iako se svečano pred licem cijelog svijeta obvezala, da će zaštititi manjine, kojima danas oduzima najprirodnije pravo, kojim se koriste i narodi na nižnjem stepenu kulture, upotrebu svoga materinjeg jezika. Akcija, pokrenuta prošle godine, da se slavenski jezik potpuno odstrani iz crkve, nije imala željenog uspjeha zbog otpora slavenskog svećenstva. Zato, se sve nastojanje usredotočilo u borbi protiv slavenskih svećenika, koje apšjenjem, fišičkim nasiljem, ricinusovim uljem, deportacijom na Liparske otoke hoće da prisile na popuštanje i da im onemoguće život, kako bi bili primorani da se isele.

Prema dobro smišljenom planu talijanska vlada radi na tome, da se realizira ona točka konkordata, prema kojoj se moraju sve dijeceze ponovo da razdijele, i to tako, da im se granice kriju sa granicama političkih upravnih tijela. Na ovaj način nada se talijanska vlada, da će u Julijskoj Krajini potpuno istisnuti svećenstvo jugoslavenske narodnosti, naročito više, a na upražnjena i novoosnovana mjesta da dovede biskupe i prelate, koji simpatišu više sa fašizmom, nego sa crkvenom misijom.

»PROGON JUGOSLAVENA U ITALIJI«.

»Ere Nouvelle« ugledni francuski list, koji izlazi u Parizu u svom broju od 21. jula objavljuje jedan duži članak na dvije strane pod naslovom »Progon Jugoslavena u Italiji i fašističke imperijalističke provokacije«. U članku se govori o težnjama Italije da prodre na Balkan i o talijanskom radu protiv Jugoslavije, koja stoji na putu fašističkim ambicijama i onemogućuje njihovo ostvarenje. U članku se opširno govori o gonjenju Jugoslavena u Italiji i list veli da takove progone nisu imali da izdrže nekada ni Poljaci od strane Pruske. Zatim se u članku veli da fašistička Italija pomaže austrijske i mađarske revizioniste i njenu materijalnu i moralnu pomoć uživaju i bugarske komite i tako zvani hrvatski emigranti, koji uz pomoć Italije ubacuju bombe i razne subverzivne napise. U Italiji su osnovana udruženja za tako zvanu dalmatinsku akciju čiji članovi otvoreno propovijedaju rat protiv Jugoslavije.

Na kraju članka iznosi se kako se u Italiji sada organizuju čete koje imaju da pripreme teren za »oslobodjenje Dalmacije«.

Za sve ove ratne pripreme, veli se u članku u očiglednoj je suprotnosti sa tobožnjom miroljubivom politikom koju Italija zastupa na međunarodnom forumu.

Mali oglasnik „ISTRA“

AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNOSTIMA
ZAGREB GUSTAV ILIĆ TEL. 67-54

ZEMLJIŠTE U JARUNU ok. 700 čet. hvati sa dvorišnom novom prizemnom kućom, 1 stan, 1 štala, šupe itd. prodajem za cca Dinara 100.000 i to 50.000 u uložnicama Prašedione, a 50.000 dinara u gotovom približe agencija »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6 I. kat. (2322)

NOVU PRIZEMNICU u Kustošju: Dolnoj u blizini Samoborskog kolodvora, sa 1 stanom i lokalom, uvedena trgovina speceraja, prodajem za cca Din 85.000, primam i nešto uložnice Prašedione. »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6 I. kat. (2322)

TRGOVAČKU KUĆU STARU GRADNJU U ILICI ulična fronta preko 20 metara, površina zemljišta oko 250 čet. hvati — više ul. lokala, stazova i poslovnih prostorija — u dvorištu novogradnja, zamjenio bih za manju kuću na Trešnjevki ili slično sa lokalom i velikim dvorištem do vrijednosti od cca 600—700.000 dinara uz nadoplatu odnosno preuzet dug za Ilicu od cca 500—600.000 dinara. Približe agencija »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ulica 6 I. kat. (2144-244)

KUĆU NOVOGRADNJU trokatnicu u središtu, kolonni ulaz, veliko dvorište, dvorišne nove zgrade, stanovi po 1, 2 i 3 sobe sa komforom, trgovački lokali, godišnji dohodak 255.000 dinara prodajem za cca 2.350.000 dinara. Potrebno u gotovom cca 1.500.000 dinara, u uložnici Prašedione cca 500.000 ostatak oko 700.000 dinara može kupac preuzeti amortizacioni dug uz povoljan kamatnjak. Približe agencija »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6 I. kat. (2388)

ANDRIJA VATOVAC

ZAGREB — PAROMLIN

Trgovina mješovitih i prekomorske robe
Cijene solidne — Podvorna kulantna
Dostava u kuću

EMIGRANTI — PRIMORCI! Priporočamo Vam novootvoreno trgovino s specerijskim i kolonijalnim blagom, delikateso in deželni prideli našega rojaka Rado Pezdri, Ljubljana, Vodo-vodna cesta.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržionica i
elektromlin za mlevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

IVAN KACIN - LJUBLJANA

TABOR BR. 6

TVORNICI HARMONIJA, ORGULJA I GLASOVIRA

Društvima odobrava se 10 posto popusta

Harmonije od dinara 2.000,- napred — Planine od dinara 10.000,- napred

Popravlja i uglađuje orgulje — Tražite oclenik!

Preselenja

uz umjerene cijene i jamstvo šteta obavlja

S. Spitzera naslj.

TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.

Zagreb, Ilica 16. I.

Telefon 55-39

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkam

LA VOŠLA V STEINER,

ZAGREB